

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЛАВРИК ЛІЛІЯ ГЕННАДІЇВНА

Допускається до захисту:
В.о. завідувача кафедри
теорії і практики перекладу
канд. філол. наук
А. А. Воловик

_____ (підпис)

«__» _____ 20__р.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КІНОТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ
УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ РОМАНУ А. КРІСТІ «ВБИВСТВО У
«СХІДНОМУ ЕКСПРЕСІ»»)

Спеціальність 035 «Філологія»

Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша англійська»

Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури (переклад
включно)»

Магістерська робота

Науковий керівник:
Кришталь Світлана Михайлівна
к. філол. наук, доцент

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЄКТ5/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2020

АНОТАЦІЯ

Лаврик Л. Г. Особливості перекладу кінотексту (на матеріалі українських перекладів роману А. Крісті "Вбивство у «Східному експресі»». Спеціальність 035 «Філологія». Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша англійська. Освітня програма «Англійська та друга іноземні мови (переклад включно)». Донецький та національний університет імені Василя Стуса, 2020.- 102 с.

Магістерську роботу присвячено дослідженню лексико-граматичних перекладацьких трансформації, які були застосовані при перекладі кінотексту, на базі роману та при перекладі художнього тексту роману «Вбивство у «Східному експресі»». Матеріал дослідження містить 528 англійських речень з їх перекладацькими відповідниками.

В ході дослідження було здійснено порівняльний аналіз засобів перекладу кінотексту та художнього тексту роману. Було виділено та проаналізовано лексичні та граматичні перекладацькі трансформації. Виходячи із того, до яких змін в семантиці і структури речення перекладу призводять трансформації, їх було розподілено на групи. Аналіз досліджуваних перекладів показав, що лексичні трансформації при перекладі кінотексту та художнього тексту використовуються найчастіше, а саме опущення та лексична заміна. Найчастіше використаною граматичною трансформацією досліджуваного перекладу було виявлено зміну типу речення та зміну частин мови іншою у реченні. В ході проведення порівняльного аналізу, ми визначили як схожості, так і відмінності перекладу художнього тексту та кінотексту, які пов'язані з екстралінгвістичні чинниками кінотексту.

Ключові слова: кінотекст, художній текст, переклад, лексичні і граматичні трансформації, метафора, стилістичне зниження.

SUMMARY

Lavryk Liliia. The Peculiarities of a Movie Script Translation (with a Particular Focus on the Ukrainian Translations of the Novel "Murder on the Orient Express" by A. Christie). Specialty 035 Philology. Specialization 035.041 Germanic languages and Literatures (translation inclusive), first English. Educational program "English and second foreign language (translation inclusive)". Vasyl Stus Donetsk and National University, 2020, 102 p.

The master's thesis is devoted to the study of lexical and grammatical translation transformations that were applied in the translation of the film text, based on the novel and in the translation of the literary text of the novel "Murder on the Orient Express". The research material contains 528 English sentences with their translation equivalents.

In the course of the study, a comparative analysis of the means of translating a film text and a fiction novel was performed. Lexical and grammatical translation transformations were identified and analyzed. Transformations were divided into groups, which based on the changes in the semantics and structure of the translation sentence that transformations lead to. The analysis of the studied translations showed that lexical transformations in the translation of film text and literary text are used most often, particularly omission and lexical substitution. The most commonly used grammatical transformation of the studied translation was a change in the type of sentence and a change in parts of speech in another sentence. During the comparative analysis, we identified both similarities and differences in the translation of the literary text and the film text, which are related to the extralinguistic factors of the film text.

Keywords: film text, literary text, translation, lexical and grammatical transformations, metaphor, stylistic decline.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1: КІНОТЕКСТ ТА ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ЯК ОДИНИЦІ ПЕРЕКЛАДУ.....	10
1.1 Жанрово-стилістичні особливості кінотекстів.....	10
1.2 Жанрово-стилістичні особливості художнього тексту.....	14
1.3 Кінопереклад як підвид художнього перекладу.....	19
1.4 Перекладацькі трансформації як центральна категорія теорії і практики перекладу з іноземної мови.....	27
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. АДАПТАЦІЯ КІНОТЕКСТУ ЗА РОМАНОМ А. КРІСТІ «ВБИВСТВО У «СХІДНОМУ ЕКСПРЕСІ»» ТА ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ РОМАНУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	34
2.1 Лексичні трансформації як засіб відтворення інформації при перекладі кінотексту та художнього тексту роману А. Крісті «Вбивство у «східному експресі»» українською.....	34
2.1.1 Аналіз лексичних трансформацій при перекладі кінотексту та художнього тексту.....	34
2.1.2 Лексичні трансформації, які призводять до збільшення обсягу речення вихідної мови.....	52
2.1.3 Лексичні трансформації, які призводять до зменшення обсягу речення вихідної мови.....	54
2.1.4 Лексичні трансформації, які призводять до зняття метафоричності висловлювання вихідної мови.....	56
2.1.5 Лексичні трансформації, які призводять до стилістичного зниження лексичної одиниці вихідної мови.....	61
2.2 Граматичні трансформації як засіб відтворення інформації при перекладі кінотексту та художнього тексту роману А. Крісті «Вбивство у «східному експресі»».....	64

українською.....	
2.2.1 Аналіз граматичних трансформацій при перекладі кінотексту та художнього тексту.....	64
2.2.2 Граматичні трансформації, які призводять до збільшення обсягу речення вихідної мови.....	72
2.2.3 Граматичні трансформації, які призводять до зменшення обсягу речення вихідної мови.....	73
2.2.4 Граматичні трансформації, які змінюють комунікативно-емоційну характеристику речення вихідної мови.....	75
2.3 Порівняльний аналіз способів перекладу, які застосовуються при адаптації тексту роману та кінотексту.....	77
Висновки до розділу 2.....	81
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	86

ВСТУП

«Фільм» - це життя, з якого вивели плями нудьги» - так одного разу влучно помітив відомий британський кінорежисер Альфред Хічкок. Адже справді, хороше кіно може зачаровувати, дивувати, дарувати неймовірні емоції та змушувати замислюватись над важливими подіями в житті. Через призму кіно режисер має змогу виразити свої думки, почуття та бажання, поділитись своїм досвідом та цінностями з усім світом. Адже зараз кіно являється одним із найефективніших інструментів та способів обговорення політичних ситуацій та культурних питань в суспільстві. Особливо в теперішній час, коли майже всі кінострічки перекладені на різні мови світі та з додатком в вигляді субтитрів, фільми все більше привертають увагу всього світу.

Фільм – це також відображення певних культур та цінностей, які мають вплив на людство. Кожна кінострічка має свою унікальність і може сформувати картину сучасного світогляду.

Якщо порівняти стан кінематографу на сьогоднішній день і на початку двадцять першого століття, можемо одразу побачити велику різницю в якості перекладу. Сьогодні світовий кінематограф вже досягнув значних масштабів та все ще знаходиться на вершині свого розвитку. З кожним роком кількість фільмів у прокаті збільшується та стрімко зростає попит на переклад кінострічок. Звичайно й зростають вимоги глядачі до якості кінострічок, тому все більше з'являються нові формати, жанри, нові технології, та норми перекладу.

Іноземний кінематограф та англомовний кінематограф користується великою популярністю серед українських глядачів. Тому зараз дуже важливо приділяти увагу перекладу англомовних кінотекстів українською мовою.

Актуальність роботи зумовлена недостатньою кількістю теоретичних і практичних досліджень особливостей перекладу кіносценаріїв та відсутністю дослідження засобів відтворення англомовних кінотекстів українською мовою на матеріалі фільму «Вбивство у Східному Експресі».

На сьогоднішній день, переклад у сфері кіно являється одним з найбільш затребуваних видів перекладу, адже, кіноіндустріє знаходиться на піці свого розквіту. Хоча, в Україні останнім часом з'являються нові студії дубляжу, але комплексних досліджень кіноперекладу на українському ринку бракує. Це може обумовлюватись міждисциплінарним характером кіноперекладу. Адже ретельне вивчення в сфері кіноперекладу потребує тісної співпраці між фахівцями мовознавства, культури, - літературо-, перекладознавства, кіномистецтва, психології, соціології та журналістики.

У сучасному українському перекладознавстві більшість уваги зосереджується на особливостях відтворення саме художньої літератури. Про переклад ж кінотекстів написані поодинокі роботи (В. Горшкова, С. Лобастов, Р. Матасов, М. Снеткова, Т. Некрасова, І. Міголятьєв, Т. Бесараб) в яких досліджені загальні технічні, методичні та окремі проблеми перекладу кінотекстів з точки розу лінгвістики. В роботах К. Вітмен-Лінсен, І. Фодора, О. Гессе-Квака, Г. Готліба, Т. Гербста, І. Гамб'є та Й.-Д. Мюллера розглянуті особливості аудіовізуального переклад та сформульовані основні поняття кіноперекладу.

Матеріалом для дослідження слугує 528 речення з їх перекладацькими відповідниками українською мовою, взяті з американського фільму детективного жанру «Вбивство у «Східному експресі»» (Murder on the Orient Express) 2018 року, за романом Агати Крісті, виробництва студії 20th Century Fox, та з роману Агати Крісті «Вбивство у «Східному експресі»». Фільм дубльовано студією «Postmodern Postproduction» на замовлення компанії «Ukrainian Film Distribution». Фільм «Вбивство у східному експресі» за романом Агати Крісті екранізували кілька разів. Роман «Вбивство у Східному експресі» вважається найуспішнішим в творчості письменниці.

Предмет дослідження: перекладацькі засоби відтворення англomовних кінотекстів українською мовою.

Об'єкт дослідження: кінотекст в аспекті перекладацької діяльності.

Мета роботи: дослідити особливості перекладу кінотексту за романом А. Крісті «Вбивство у Східному експресі» українською мовою.

Дана мета зумовила наступні **завдання:**

- визначити жанрово-стилістичні особливості кінотексту у порівнянні з художнім текстом
- описати лексичні трансформації, які призводять до збільшення та зменшення обсягу речення вихідної мови
- проаналізувати лексичні трансформації, які призводять до зняття метафоричності висловлювання вихідної мови
- дослідити лексичні трансформації, які призводять до стилістичного зниження речення вихідної мови
- проаналізувати граматичні трансформації, які призводять до збільшення та зменшення обсягу речення вихідної мови
- охарактеризувати граматичні трансформації, які змінюють комунікативно-емоційну характеристику речення вихідної мови
- здійснити аналіз способів перекладу, які застосовуються при адаптації тексту роману та кінотексту

Публікації. Основні положення магістерської роботи викладено у публікації: 1 стаття у збірнику наукових статей міжнародної наукової конференції. 02.10.2020. Харків.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного, висновків, списку використаної літератури (110 наукових джерел українською, російською, англійською та мовами). Загальний обсяг роботи складає 94 сторінок. Основний текст дослідження викладено на 73 сторінках.

У *Вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, об'єкт, предмет та методи дослідження, описано структуру магістерської роботи, подано відомості щодо публікації роботи.

У *першому розділі* «Кінотекст та художній текст як одиниці перекладу» здійснено розгляд жанрово-стилістичних особливостей кінотексту та художнього тексту, визначено основні поняття кінотексту, як об'єкту перекладу, у порівнянні з художнім текстом, досліджено кінотекст, як підвид художнього перекладу, вивчено класифікації перекладацьких трансформацій і запропоновану власну класифікацію.

У *другому розділі* «Адаптація кінотексту за романом а. Крісті «вбивство у «східному експресі»» та художнього тексту роману українською мовою» проведено характеристику лексичних і граматичних трансформацій, виділено лексичні та граматичні трансформації, які призводять до збільшення та зменшення обсягу речення вихідної мови, проаналізовано лексичні трансформації, які призводять до зняття метафоричності висловлювання вихідної мови, досліджено лексичні трансформації, які призводять до стилістичного зниження речення вихідної мови, охарактеризовано граматичні трансформації, які змінюють комунікативно-емоційну характеристику речення вихідної мови, здійснено аналіз кількісного співвідношення способів перекладу, які застосовуються при адаптації тексту роману та кінотексту.

У *висновках* підбито підсумки проведеного аналізу.

РОЗДІЛ 1

КІНОТЕКСТ ТА ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ ЯК ОДИНИЦІ ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Жанрово-стилістичні особливості кінотекстів

Кінотекст – це текст, появу і функціонування якого пов'язують з прогресом в сфері мас-медіа і засобів масової комунікації. Вважається, що кінотекст є нежиттєздатний без них. М.А Єфремова і Г.Г. Слишкін окреслюють кінотекст як вид медіатексту [32, с. 16]. Таким чином кінотекст фігурує в одному ряді з екранними текстами, такими як комп'ютерні тексти, телетексти, відеотексти. Медіатексти формують одну групу за способами сприйняття та подання інформації (аудіовізуальне сприйняття та екранне сприйняття). Чимало визначень освітлюють тільки деякі ознаки та характеристики кінотексту і визначають кінотекст комунікативним цілим. Кінотекст розуміється під зафіксованим повідомленням на кіноплівці [92].

М.А. Єфремова та Г.Г. Слишкін визначають наступне формулювання складу кінотексту: «Кінотекст це сукупність рухливих і статичних образів, усного і письмового мовлення, музики і шумів, які функціонують у нерозривній єдності. У кінотексті наявні дві семіотичні системи – лінгвістична (вербальна) і нелінгвістична (невербальна), які оперують різними знаками» [92, с.21].

Тоді як Р. Матасов пояснює термін наступним чином: «кінотекст – це технічно диференційована динамічна знакова ситуація, яка являється об'єднанням структурних елементів кіномови у межах кінематографічного твору, яка відправляє інформаційно-емоційне повідомлення, відповідно до його жанрової специфіки, глядачеві або реципієнтові. Дане повідомлення складається з синергетичної комбінації семіотичних кодів (вербальної мови/мов, музики, кінесики, іконіки і т.ін.), що характеризується змістовою довершеністю, інтертекстуальністю, поліавторською модальністю та наявністю різноманітних стилістичних фігур мови кіно (кінометафори, кіноепіфори, паралелізм, еліпс і т.ін.), записана на матеріальному носії і призначена для аудіовізуального сприйняття» [68].

Ч. Пірс за своєю класифікацією поділяє знаки на три групи відповідно характеру співвідношення означуваного та означального: 1) знак-ікона, який формується на базі схожості означуваного та означального; 2) знак-індекс, який виникає через суміжність між означуваним і означальним; 3) знак-символ, який формується через зв'язок між означуваним і означальним [79].

Лінгвістичну система кінотексту формується символами та знаками, а нелінгвістичну система кінотексту – знаками-іконами та знаками-індексами.

Як предмет кіноперекладу лінгвістичну систему кінотексту утворюють дві складових:

- Письмова складова (надпис, титри, плакат, назва вулиць чи міст, записка, лист тощо);
- Усна складова (закадровий текст, вербальне мовлення актора, пісня тощо). Усна складова виражена символічними знаками, наприклад словами природної мови. [92]

Нелінгвістична система кінотексту, в свою чергу, виражена іконічними та індексальними знаками. Нелінгвістична система може проявлятися в звуковій частині, наприклад в природних шумах, таких як вітер чи дощ, звуки пташок чи тварин та кроки, також сюди входять музика та технічний шум. До того ж, нелінгвістична система містить відеоряд, а саме індексальні і іконічні знаки, такі як тварини, люди, предмети, що створюють зв'язність рухів. Такі рухи як наприклад міміка, жести, дії з речами, природні катаклізми чи катастрофи, вибухи являються індексальними та іконічними знаками. Усе вищезазначене являється одиницею кінотексту.

М.А Єфремова, враховуючи систему знаків і лінгвістичних кодів, говорить про кінотекст як про «зв'язне, цільне і завершене повідомлення, виражене за допомогою вербальних (лінгвістичних), і невербальних (іконічних чи індексальних) знаків, організоване відповідно до задуму колективного, функціонально диференційованого автора за допомогою кінематографічних кодів, зафіксоване на матеріальному носії і призначене для відтворення на екрані й аудіовізуального сприйняття глядачем» [32, с. 40].

Щоб позначити всю лінгвістичну або вербальну систему фільмів було визначено термін «кінодіалог». Термін «кінодіалог» пояснює усно-вербальні і письмово-вербальні складові фільму. Кінодіалог розглядають як інтегровану складову в структуру фільму, а не як зайвий елемент. [32]

В свою чергу, В.Є. Горшкова говорить про кінодіалог «як про особливий тип тексту, який характеризується як загальнотекстовими (інформативності, зв'язності, цільності, смислового членування, протекції і ретроспекції), так і специфічно текстовими категоріями, з-поміж яких домінують категорія тональності, під якою мають на увазі концептуально/змістову категорію діалогу, яка відбиває культурологічний аспект фільму і знаходить своє вираження через передачу реалій, власних імен і мовленнєвої характеристики персонажів» [29, с. 187].

В. Конкульовський зазначає, що кінофільм містить в собі всі вербальні і невербальні компоненти, а кінотекст зосереджується лише на мові, а такі елементи в мовленні як паузи чи інтонацію визначає другорядними. [43, с. 264].

Важливо розглянути та розмежувати поняття «кінофільм», «кінотекст» та «кінодискурс». Отже кінофільм окреслює вербальні і невербальні компоненти. Кінотекст охоплює мову і зосереджується безпосередньо на елементах мовлення. Крім тексту кінотекстом також являється музичний супровід та акторська гра.

Щоб потрактувати термін «кінодискурс» розглянемо визначення С. Назмутдінової та А. Зарецької. С. Назмутдінова визначає кінодискурс «ускладненим семіотично, динамічним процесом взаємодій автора з кіно реципієнтом, який виникає в міжкультурному і міжмовному просторі, завдяки засобам кіномови. Кіномова характеризується такими ознаками: вербально-візуальна нероздільність елементу, синтаксичність, синтетичність, інтертекстуальність, контекстуальність значень, множинність відправника та іконічна точність» [73, с. 11].

А. Зарецька вважає, що «кінодискурс – це сукупність вербальних та невербальних компонентів кінострічки, а саме зв'язний текст у сукупності з

аудіовізуальним рядом. Об'єднання цих компонентів вважається невід'ємною частиною смислової завершеності екстралінгвістичними чинниками. А. Зарецька також визначає наступні властивості притаманні кінодискурсу: інтертекстуальність, інформативність, неподільність, модальність, аудіовізуалізованість, креолізованість, прагматична орієнтованість, схильність до поділу, перспекція і ретроспекція» [35, с. 8].

Кінодискурс також включає в себе інтерпретацію змісту певного фільму глядачами, який був закладений режисером фільму. Тому можемо зробити висновок що «кінодискурс» являється ширшим поняттям, ніж термін «кінотекст». Як зазначає М. Самкова, «лише вузькі екстралінгвістичні чинники (чинники комунікативної ситуації) можуть бути складовими кінотексту, а в структуру кінодискурсу входять широкі екстралінгвістичні чинники (чинники культурно-ідеологічного середовища, у якому проходить комунікація)» [87, с. 137].

Отже, ми розглянути основні визначення понять «кінотекст», «кінодискурс» та «кінодіалог». Таким чином, кінотекст – це фрагмент кінодискурсу, тоді як кінодискурс – це цілісний текст або сукупність текстів, які були об'єднанні за певними ознаками. Наприклад комедійний та драматичний кінодискурс виокремлюють за жанровою ознакою; анімаційний кінодискурс виокремлюють за видом кінематографу. «Кінодіалог» – це інтегрована усно-вербальна та письмово-вербальна складова в структурі фільму.

1.2 Жанрово-стилістичні особливості художнього тексту

Художній текст – це текст, який може бути як і відображенням дійсності, так і вигаданим світом автора. Художній текст оперує комунікативно-естетичною функцією, яка впливає особистість та на емоційне сприйняття читачем. Дослідження художнього тексту несуть чималу цінність в рамках лінгвістики тексту.

Художня література - один з видів мистецтва, яке, в свою чергу, є засобом пізнання життя, відображаючи і осмислюючи дійсність за допомогою образів. Як будь-який вид мистецтва, література має свої художні закони, але в той же час ми можемо виділити риси, що об'єднують її з усіма іншими видами мистецтва. По-перше, це образність, що лежить в основі будь-якого мистецтва; по-друге, це комунікативність - спрямованість до читача, глядача, слухача; по-третє, - емоційність - вплив на почуття адресата; по-четверте, - ідейність - твір мистецтва завжди позначене печаттю індивідуальності творця: світосприйняття, світовідчуття і світогляд автора і є той матеріал, з якого будуються художні образи, транслуючи авторську ідею.

Літературним текстом вважається певним повідомленням мовою мистецтва, яке не може існувати повз цієї мови та мовами інших суспільних комунікацій. Цікавим є твердження, що «у художньому тексті все є системним і в той же час все є порушенням системи» [14: с. 65–79]. Мається на увазі те, що художній текст має складну ієрархічну систему і текст не раз закодовано, тому всі читачі інтерпретують один і той самий художній текст по різному.

В. Руднев, російський дослідник, розглядає художню літературу як «відображення мовленнєвої діяльності, яка характерна для тієї національної мовної культури, до якої відноситься автор» [86: с. 18].

Дослідник В. Белянін наголошує на тому, що «художній текст – є особистісною інтерпретацією дійсності». Автор описує фрагменти світу крізь призму свого сприйняття та ділиться близькими йому думками [11: с. 55].

М. Поляков вважає, що кожен літературний твір являється складною багатопластовою моделлю. Дослідник виокремлює основні три пласти художнього твору:

- матеріальна система слів
- складне змістове поле (або семантичне поле, яке реалізується всією системою)
- ідейно-емоційна система (ряд ідей, які створюють надтекстову «модель життя») [82: с.18].

Тому творчий процес, з одного боку, підпорядкований соціальній дійсності, а з іншого, автору з його суб'єктивним пошуком.

Необхідно розглянути визначення поняття текст, що є однією з найактуальніших проблем лінгвістики. Адже багатозначність трактувань даного поняття зумовлює складність задовільного тлумачення.

Л. Єльмслев трактував текст як суперзнак, в той час як Ф де Сюсююр обмежував поняття знак лише словом та морфемою. Дослідники Ю. Сватко і Д.Руденко, які вивчали текст як знак, надають тексті такі семіотичні властивості, як «здатність показувати референтні ситуації, ідентифікувати і в тому самий час характеризувати його як неподільний об'єкт», неподільність «правильного» в граматичному і семантичному відношенні тексту; присутність в тексті «внутрішньої форми» [33: с.83].

На даний момент не існує єдиного трактування поняття «текст», адже це поняття розглядають не тільки з лінгвістичної точки зору, а й з точки зору інших гуманітарних дисциплін. Існування суперечливих підходів є також ще однією причиною різного тлумачення поняття тексту навіть у межах лінгвістики.

Дослідниця З. Тураєва виокремила п'ять підходів до вивчення тексту з лінгвістичної точки зору:

- Гносеологічний підхід – підхід, який розкриває форму відображення об'єктивної дійсності або реального світу в тексті;

- Лінгвістичний підхід – підхід, який базується на мовному опарюванні тексту;
- Психологічний підхід – підхід, який ґрунтується на сприйнятті тексту;
- Прагматичний підхід – підхід, який спрямовується на відношення автора до змістового матеріалу та до дійсності. [65: с. 14].

Як зазначалось вище, на даний час не існує єдиного та повного визначення понять «текст», «художній текст» та функціональні аспекти художніх творів не чітко визначаються. Вважається, що причиною цьому є абсолютизм в складі визначення певних категорій тексту, адже довгий час текст визначався лише на базі зв'язності, завершеності. Проте завершеність притаманна не всім видам тексту через їх можливу серійність чи відкритість фіналу.

Розглянувши проблеми тлумачення тексту з лінгвістичної точки зору, виділимо спільні риси визначення даного поняття. Дослідник І. Гальперін дає таке визначення тексту – «текст являється витвором мовленнєво-творчого процесу, який відзначається завершеністю, має вигляд письмового документа, та літературно оброблений до типу документа; витвір, який складається з заголовку та ряду спеціальних одиниць, які об'єднані різними типами зв'язку (лексичними, граматичними, логічними та стилістичними типами зв'язку) і має певну прагматичну установку» [22: с.18–19].

Текст це не спонтанне, послідовне мовлення, яке зафіксоване на папері, а специфічний вид мовленнєвого творення з своїми параметрами, які відрізняються від усного мовлення. Адже усне мовлення має тільки звукові втілення, які розраховані на слухове сприйняття і являється лінійним.

Н. Валгіна визначає що «текст - це динамічна одиниця вищого порядку, мовленнєве утворення з характерними ознаками цілісності в комунікативному, інформаційному та структурному планах» [13: с. 10].

Проте З. Тураєв дає ширше визначення поняття «текст». Дослідниця вважає що «метою тексту являється опис сутності і організації передумов людської комунікації». З. Тураєва визначає текст явищем як і писемного так і усного мовлення. [65: с. 11–12].

Лінгвіст Г. Фатер виокремив такі типи текстів:

- Письмові та усні
- Тексти з одного чи багатьох речень
- Діалогічні та монологічні тексти
- Змішані тексти, які містять різні форми комунікації. [97: с. 14–15].

Текст завжди співвідноситься з певним зовнішнім світом, який може бути як і реальним так і вигаданим. Цей процес співвідношення мовного вираження називають референцією. У таких випадках немає принципової різниці між реальною та вигаданою референцією, хоча існують такі відмінності: « реальний світ може існувати незалежно від тексту, в той час як вигаданий світ продовжується лише з текстом.» Тобто при описі семантичного простору фактично є тільки інтерпретація з боку читача та з боку автора. [43: с. 223].

В першу чергу, як і будь-який інший вид тексту, художній текст - це словесне мовленнєвий твір, складний мовний знак, всередині якого реалізовані мовні одиниці всіх рівнів (від фонем до пропозиції).

Безсумнівно, художній текст має свої, властиві тільки йому характеристики, що відрізняють його від текстів інших стилів.

Для того, що виявити унікальні особливості художнього тексту, ми звернемося до більш широкого поняття - художній стиль.

Художній стиль є одним з функціональних стилів, що характеризують тип мовлення в естетичній сфері спілкування: словесних творах мистецтва. Специфічними рисами художнього стилю мовлення є образність і естетична функція. Терміни і поняття лінгвістики: Загальне мовознавство. [95]

Образність - один з невід'ємних компонентів художнього стилю в цілому, а значить і художнього тексту, і художнього твору. Образність текстів художньої літератури обумовлена образним мисленням автора, роль якого в художньому тексті не можна недооцінювати.

«Цілісність літературного твору - це завжди особиста цілісність, в кожному моменті своєму виявляє присутність в створенні творця, присутність творить художній світ суб'єкта». [26 с. 12]

У вітчизняному літературознавстві існує багато робіт, присвячених проблемі автора в художньому творі. Це роботи М. Бахтіна, В.Виноградова, Г.Гуковського, Б.Кормана, Л.Гінзбург та інших. Практично в кожній з цих робіт першим вирішується питання про поділ понять «автор біографічний» («реальний») і «автор художній» («автор-творець», «конціпірований автор»). [9]

Літературознавців, як правило, цікавить автор як художній образ, який принципово відрізняється від автора біографічного, «який є не художнім образом, а живим, реальним людиною». [50 с.9]

У свою чергу, автор як художній образ представлений в літературному творі неоднозначно. По-перше, це автор-творець, автор як якийсь погляд на дійсність, виразом якого є весь твір ». Там же. По-друге, це автор-оповідач (власне «образ автора»).

Художній текст створюється для того, щоб об'єктивувати думку автора, втілити його творчий задум, передати знання та уявлення про людину і світ, винести ці уявлення за межі авторської свідомості і зробити їх надбанням інших людей. Кожен письменник створює в літературному творі свій світ в відповідності зі своїм задумом, зі своїми індивідуально-образним сприйняттям і відображенням життя, дійсності.

Перетворений авторською фантазією світ постає перед читачем в художніх образах. Літературний твір впливає на читача як раціонально, так і емоційно. Двоєкий вплив художнього тексту визначається тим, що він містить не тільки семантичну, а й так звану художню, або естетичну, інформацію. Ця мистецька інформація реалізується тільки в межах індивідуальної художньої структури, тобто конкретного художнього тексту. Носіями художньої інформації в тексті можуть бути будь-які його елементи.

Таким чином, текст не автономний і не самодостатній - він основний, але не єдиний компонент текстової діяльності. Найважливішими складовими її структури, крім тексту, є автор (адресант тексту), читач (адресат), сама відображається дійсність, знання про яку передаються в тексті.

1.3 Кінопереклад як підвид художнього перекладу

Переклад кінотексту пов'язаний з труднощами не лише лінгвістичного характеру, а й технічного, що має прямий вплив на ступінь адекватності та еквівалентності перекладу. Також не менш важливим аспектом є технічне втілення кіноперекладу на екрані, а саме синхронність мовлення акторів, співвідношення довжини реплік дублерів.

Проте навіть в кіноперекладі перекладач працює в основному з текстом, а сценарій – це, перш за все, художній твір зі своєю формою та структурою, тому при його перекладі потрібно користуватися методами художнього перекладу оскільки на основі письмово зафіксованого тексту сценарію перекладач створює інтерпретацію вихідного матеріалу відповідно до вимог існування та функціонування реплік на екрані.

Зважаючи на жанрові-стилістичні особливості тексту оригіналу, виокремлюють два функціональні види перекладу:

- Художній переклад (літературний переклад)
- Інформативний переклад (спеціальний переклад) [65, с.35].

Художній переклад – це переклад художніх текстів та творів. Переклад художньої літератури відрізняється від інших видів перекладу тим, що її головна ознака це – комунікативна функція мови (поетична та художньо-естетична функція).

Інформативним перекладом називають переклад текстів, функція яких базується на передачі саме інформаційних повідомлень, відомостей та знань. Такі тексти не мають художньо-естетичного впливу на читачів. До інформативних текстів відносять ділові, наукові, суспільно-політичні тексти, та тексти побутового характеру.

Як зазначає М.А. Єфремова, існують дві функції – естетична і комунікативна, які визначають структуру художнього тексту. Художнім текстом вважається естетичні засоби опосередкованої комунікації, яка має на меті виразне, образотворче розкриття теми, яка представлена в цілісності змісту

та форми і будується з мовленнєвих одиниць, які виконують безпосередньо комунікативну функцію [32, с. 10].

Кіносценарій оперує такими ж самими функціями (естетична та комунікативна) як і художній текст. Кіносценарій – це літературний твір, за яким створюють фільм. Тому перекладаючи фільми враховуються всі ті ж самі вимоги, які необхідні при перекладі художніх текстів. Говорячи про переклад кінотексту варто зазначити особливості, які властиві художньому перекладу.

Ю.Л. Оболенська називає метою перекладу художнього твору «здійснення повноцінної міжмовної естетичної комунікації шляхом інтерпретації вихідного тексту, реалізованої в новому тексті на іншу мову» [76, с. 117].

В цьому визначенні оперують два важливих поняття. 1) Переклад завжди є суб'єктивною інтерпретацією тексту. 2) Данна інтерпретація втілюється через засоби іншої мови і через призму інонаціональної культури.

Тобто, варто розглядати два види факторів: суб'єктивного характеру та об'єктивного. Саме цих два фактори окреслюють межі перекладу.

З комунікативним характером перекладу пов'язані в більшій мірі об'єктивні фактори. Також необхідно брати до уваги лінгвістичні і стилістичні параметри спілкування, особливості комунікативної ситуації, які є складовими комунікативної функції перекладу.

Як зазначалось вище, переклад кінотексту має спільні ознаки з перекладом художнього тексту. Адже як і при перекладі художнього тексту, так і при перекладі кінотексту головним критерієм являється адекватність перекладу та дотримання стилю. Наступною головною рисою при перекладі художнього тексту є застосування різних фігур мови. Фігури мови – це засоби, які використовуються для максимального розкриття тексту [43].

Художній текст вважається багатошаровим і між його різними рівнями можемо прослідковувати неієрархічні складні стосунки. Відкритим залишається питання, чи можемо ми вивчати кінопереклад як щось таке, що підпорядковується нормам художнього перекладу, або це інша сфера перекладу з своїми окремими критеріями оцінки та законами? Насправді, крім норм і

правил художнього перекладу на кінопереклад впливають додаткові екстралінгвістичні фактори, які не мають жодного впливу на художній переклад, а саме: довжина реплік, обмеженість у часі, синхронізація з відеорядом. Тому постає важливе питання, чи можуть художній переклад та кінопереклад підкорятись однаковим вимогам за таких умов?

Переклад в кіно орієнтований насамперед на конкретний вид в перекладі. Існує три основних види кіноперекладу: дублювання, переклад з субтитрами, закадровий переклад. Специфіка дублювання полягає в підготовці перекладу, який забезпечує синхронність між артикуляцією акторів і відеорядом, при чому дотримуватись темпу і тривалості реплік [36].

Таким чином, основним принципом дублювання є синхронізм. Дублювання є дуже складний процес, який включає в себе роботу кількох людей. В першу чергу необхідно перевести кінотекст, тобто репліку, прописану в сценарії, проте цього недостатньо для того, щоб виконати дубляж репліки, адже перекладач стикається з ритмікою певної фрази, її особливостями і порядком.

Якщо знехтувати хоч одним з цих пунктів неможливо буде добитися адекватного результату. Процес перекладу і дублювання починається з того, що представник кінокомпанії надсилає копію кінофільму та сценарію. До цих матеріалів також можуть додаватися вимоги продублювати музичні композиції, субтитрувати написи і дотримати ролі персонажів. Перекладач працює відразу з кінофільмом та його сценарієм, хоча слід зауважити, що репліки в них можуть відрізнятися, так як сценарій є підготовчим етапом, а у вихідному продукті можуть використовуватися вже інші репліки, наприклад, імпровізація акторів в деяких сценах.

Готовий переклад відправляється на перевірку редактору. Наступним етапом є синхронізація реплік з рухами артикуляційних апаратів акторів, а також іншими зображеннями. Іноді процесом синхронізації займається сам перекладач або редактор, проте частіше це робота акторів і режисера дубляжу. Синхроніст, так само як і редактору, необхідно переконатися в тому, що

перекладений текст не сильно відрізняється за змістом від тексту оригіналу. Йому необхідно прибрати зайву інформацію, а також додати додаткові звукові ефекти при необхідності. Потім текст ділиться на певні відрізки, що залежать від реплік персонажів і тривалості сцен. Цим відрізках присвоюється тайм-код, певний час кінотексту у фільмі, яке спеціально прописується в тексті дубляжу для полегшення роботи. Режисер дубляжу вибирає акторів. Варто зауважити, що у багатьох зарубіжних акторів є свої вже прижилися дублери. Завершальним етапом є додавання субтитрів, якщо вони необхідні на якомусь фрагменті кінофільму. [108 с.18]

Переклад з субтитрами є найбільш вивченим з теоретичної точки зору. Це можна пояснити наявністю письмової фіксації переказного тексту, що значно полегшує його наступний аналіз. Цей переклад є скороченим перекладом кінодіалога, який відображає його основний зміст і супроводжується друкованим текстом відеоряду фільму в його оригінальній версії. Як правило, цей текст розташовується в нижній частині кінокадру. Цей текст орієнтований на візуальне сприйняття. З цього поняття слід відразу кілька переваг і недоліків субтитрів. На сьогоднішній день в Україні це не дуже популярний вид перекладу фільмів для прокату, проте багато людей люблять дивитися фільми з субтитрами, тому що це допомагає вивчати мову, адже субтитри супроводжують оригінальну аудіодоріжку.

Іншим плюсом субтитрів є можливість перегляду фільмів людьми, у яких є деякі проблеми з аудіо сприйняттям інформації. В такому випадку в тексті субтитрів також згадуються різні звуки, що лунають у фільмі. [108 с.24]

Плюсом субтитрів є малі грошові витрати на їх створення. На сьогоднішній день безліч перекладачів-аматорів займається субтитруванням кіно і серіалів в домашніх умовах. Ще одним плюсом є те, що для субтитрування необхідно набагато менше часу, ніж для озвучування фільму. Проблемою субтитрування є сильна компресія вихідного тексту, тому що глядачеві необхідно одночасно вловити сюжет фільму на екрані і прочитати репліки героїв. В цьому випадку перекладачі зазвичай жертвують стилістичної складової в бік обсягу субтитрів,

експресивна складова фільму втрачається. З іншого боку, перекладачі не обмежені часом звучання фрази, як це буває при дубляжі.

Ще одним видом перекладу кінотексту є закадровий переклад. В цьому випадку голоси акторів, що озвучують персонажів кінофільму, накладаються на оригінальний текст. Деякі люди вважають його «дешевим дубляжем», однак у даного виду перекладу є ряд своїх переваг. Його можна називати «золотою серединою», адже у реципієнта одночасно є і оригінальна доріжка, і переклад. Процес закадрового перекладу в цілому схожий з дубляжем, проте в ньому зі зрозумілих причин відсутній етап синхронізації.

Переклад кінотексту в будь-якому його вигляді (дублювання, переклад з субтитрами або закадровий переклад) повинен відповідати загальноприйнятим в перекладацькій діяльності вимогам, серед яких можна виділити вірність оригіналу і природність звучання тексту перекладу. В.П. Гайдук зазначає, що перекладач «має справу з мовою їх вимовляють, тобто з проявами мовного свідомості того чи іншого народу» [24 с. 93-99].

Таким чином, при перекладі кінотексту слід звертати увагу на відмінність культур і картин світу авторів фільму і глядача його перекладної версії. Мова героїв фільму є авторською стилізацією розмовної мови, в яку часто бувають включені різні регістри мови, починаючи з офіційного стилю і закінчуючи вульгаризмами, тому «перекладач повинен володіти, як мінімум, двома нормами кожної мови літературної і розмовної і використовувати їх в залежності від комунікативної ситуації, типу тексту і цільової аудиторії, тобто обов'язково враховувати прагматичні аспекти перекладу» [98 с.45–76].

Особливу увагу привертає класифікація текстів К.Райса. Він розділяє тексти на основні три типи:

- Текст з домінантною функцією опису (інформаційне повідомлення)
- Текст з функцією вираження (емоційні або естетичні переживання)
- Текст з функцією звернення (заклик до реакції або дії).

Данні три типи текстів зараз доповнюють четвертою групою, які називають аудіомедіальними. Аудіомедіальні тексти – це тексти, які зафіксовані на

матеріальних носіях, проте надходять до споживача в усній формі. Вибір перекладацьких методів, тактик та стратегій, які застосовують під час перекладу залежить від типу тексту [87].

Кінопереклад вважається особливим типом аудіовізуального перекладу. Аудіовізуальний переклад (АВП) – це вид перекладу, коли зміст передається через зоровий та слуховий канали та синхронізується з зображенням на екрані. Аудіовізуальний переклад визначає характер способу перекладу, коли текст передають через аудіоканал чи візуальний канал.

К. Райс зазначає, що метод перекладу має відповідати типу тексту. Так як процес аудіовізуального перекладу виходить за рамки традиційних методів перекладу, тому і загальна характеристика процесу має виходити з специфіки перекладу [87].

Тому, кіно відносять до аудіовізуальних типів тексту. Дослідник Н. Шубенко стверджує, що «системна організація аудіовізуального образу відзначається співвідношенням складових, таких як – відеоряду, вербального ряду, музики та шумових ефектів». Він наголошує, що наявність відеоряду являється константою аудіовізуального тексту. Для створення цілісного аудіовізуального образу необхідна взаємодія аудіальної складової з відеорядом. [103, с. 146].

Наступні характеристики є спільними при перекладі кінофільмів, телевізійних програм, реклами, театральних вистав та мультимедійної продукції:

- Передача змісту через слуховий та зоровий канали та через різні види кодів, такі як рухомі та нерухомі зображення, діалоги, текст, музика. При цьому важливо дотримуватись синхронної передачі.
- Незмінність зображення, що створює підпорядкованість перекладу, тому що необхідно щоб текст або діалоги були скоординовані з візуальним рядом.

- Залучення команди до процесу перекладу: перекладачі, редактор, режисер, актори, які зазвичай можуть спричинити ряд редакційних трансформацій при перекладі.
- Технічна складова аудіовізуального перекладу грає важливу роль у формуванні результату перекладу.

В залежності від дистриб'ютора чи замовника кінопереклад може бути поділений на:

- Кінотеатральний переклад (для трансляції в кінотеатрах на замовлення кінокомпанії);
- Телевізійний переклад (для трансляції на телебачення на замовлення відповідних телеканалів).

Тому і вид кіноперекладу може відрізнитись. Наприклад, дублювання частіше використовується для кінотеатрального перекладу, а для телевізійного перекладу може застосовуватись як закадровий переклад, так і дублювання чи субтитрування.

Варто зазначити, що головна відмінність між типами аудіовізуального перекладу є об'єкт перекладу, який в кіноперекладі являється фільмом як цілісність вербального, невербального та позамовного повідомлення і передається через семіотичну систему. Тому кіносценарій чи титри кінофільму не можуть бути об'єктом перекладу, адже їх переклад враховує тільки передачу вербальної складової, основою якої є написаний текст.

Однак частіше всього лише візуальний ряд спонукає перекладача фільму до прийняття необхідних перекладацьких рішень та дає змогу компенсувати існуючі інформативні втрати, які обумовленні специфікою сфери кіноперекладу – необхідність забезпечити синхронність зображення і аудіо ряду з урахуванням часових обмежень.

Порівнюючи аудіовізуальний переклад і переклад художнього тексту, дослідники визнають, що при перекладі фільму перекладач стикається «з складними, нерозв'язними проблемами, які перекладач художнього твору міг би вирішити за допомогою пояснювального перекладу, виноски або

проігнорувавши проблему у разі неперекладного жарту, гри слів чи слова з подвійним значення, чи жарт пов'язаний з вимовою слова» [43, с. 107].

Хоча спільною ознакою є те, що перекладач і при перекладі художнього тексту і при перекладі аудіовізуального матеріалу стикається з позамовними чинниками, які необхідно враховувати. Але до аудіовізуального перекладу не висуваються категоричних вимог до відтворення форми твору. Але варто зазначити, що при перекладі аудіовізуального матеріалу немає категоричних вимог, як при перекладі художніх текстів, таких як наприклад відтворення форми твору.

Отже, кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу має наступні ознаки:

- Два канали сприйняття – зоровий і слуховий, які взаємодіють між собою та доповнюють.
- Синхронізація перекладу з зображенням на екрані.
- Відсутність можливості для перекладача пояснення невідомих понять для нової аудиторії
- Вагоме значення прагматичного ефекту.

Отже, кінопереклад вважається більш вільним ніж переклад художнього твору. Кінопереклад схожий з художнім перекладом, адже має такі ж самі функції, завдання та вимоги перекладу. Але в порівнянні з художнім перекладом, переклад кінотексту має свої відмінності і труднощі, такі як необхідність урахування екстралінгвістичних чинників. Так як при дубляжі необхідна певна ступінь синхронності, співпадіння руху губ акторів з перекладними репліками. Тому перекладач повинен скорочувати вихідний текст, трансформуючи його таким чином, щоб аудіо- вихід співпадав з відеорядом.

1.4 Погляди на перекладацькі трансформації в сучасній лінгвістиці

Термін «перекладацька трансформація» вживається в багатьох сферах мовознавства. Щоб визначити термін «трансформація» звернемось до словника лінгвістичних термінів, в якому О. С. Ахманова визначає дане поняття таким чином:

Трансформація – «це один з методів утворення вторинних структур мови, які відносяться до закономірної зміни основних моделей»

Трансформація – «це символічно виявлена морфо-синтаксична відповідність між схожими виразами, які виражені в даному корпусі» [43, 139]

Н.В. Васильєв розглядає термін «трансформація» як синтаксичну перебудову. «Трансформація – це будь-яка зміна в структурі вихідної пропозиції, яка призводить до виходу похідної пропозиції, що описує ту ж саму ситуацію». [13, 92]

Дослідниця В.Н. Яйцева в лінгвістичному словнику визначає, що трансформація являється перетворенням, коли більш складна структура виходить з простої синтаксичної структури. [18, 160]

За визначенням О.О. Селіванової, яке подане у лінгвістичній енциклопедії, трансформація – це прийоми в перекладі, які полягають в заміні формальних або семантичних компонентів тексту при цьому зберігаючи сенс інформації. [89, с. 536]

На сьогоднішній день існує багато робіт, які стосуються перекладацьких трансформацій. Хоча теорія перекладу та перекладознавство є відносно молоді науки, ці галузі науки є одні з головних і знання теоретичних основ займають важливе місце в роботі перекладачів. Однак, дослідники і цій області не прийшли до спільного твердження поняття «перекладацька трансформація»

Варто розглянути зміст, який вкладають в поняття «трансформація в перекладі». Існують безліч визначень, запропоновані такими дослідниками, як В.Н.Комісаров, Р.К.Міньяр-Белоручев, В. Г.Гак, А.Д.Швейцер, Л.К.Латишев, Я.І.Рецкер, В.Е.Щетінкін та іншими.

Наприклад, Я.Й Рейкер вважає, що трансформація – це прийом логічного мислення, за допомогою яких розкривається значення іншомовних слів в контексті, та пошук відповідника, який не сходиться з словниковим відповідником. [85, с. 38].

Однак визначення Л.С. Бархударова прийнято вважати основним, адже воно більш точно формує зміст питання. Л.С. Бархударов зазначає, що перекладацькі трансформації являються міжмовними перетвореннями, перебудовою одиниць вихідного тексту, перефразуванням тексту щоб досягти адекватного еквівалента при перекладі.

Отже, Л.С. Бархударов трактує поняття «перекладацька трансформація» інакше, ніж це поняття трактується в інших галузях мовознавства. Вважається що міжмовний характер і прагнення досягти адекватності при перекладі є головної відмінною рисою трансформацій. [6]

Перекладаючи кінотекст перекладачі застосовують традиційні перекладацькі прийоми та трансформації, які застосовуються і при перекладі художнього тексту.

Проблема трансформацій та прийомів в перекладі вважається однією з самих актуальних в сучасному перекладознавстві. Перекладачі застосовують різні трансформації, через які зазвичай частково або повністю змінюється структура речень, щоб правильно та в повній мірі відтворити сенс та зміст текст іншою мовою.

На даний час немає єдиної прийнятої класифікації перекладацьких трансформацій. Більш того, вирують безліч суперечок серед дослідників з приводу, які саме прийоми варто віднести до перекладацьких трансформацій.

Перекладач вдається до трансформації, або іншими словами, до зміни внутрішньої форми виразу чи слова або навіть повної заміни тоді, коли неможливо використати чи знайти буквальный словниковий відповідник в процесі перекладу.

Розглянемо класифікації трансформацій різних авторів. Л.К. Латишев пропонує класифікувати перекладацькі трансформації за типом відмінності від міжмовних відповідників, та розділяє їх на:

- Морфологічна трансформація – заміна категоріальної форми однією чи декількома іншими формами;
- Синтаксична трансформація – зміна синтаксичної функції слова або виразу;
- Стилїстична трансформація – зміна стилїстичного відтінку словосполучення чи виразу;
- Семантична трансформація – зміна не тільки форми вираження змісту, а й безпосередньо змісту, через що описується ситуація.
- Змішана трансформація – синтаксично-морфологічна та лексико-семантична. [57, с. 78]

В свою чергу, Я.Й. Рецкер виділив тільки два види перекладацьких трансформацій:

- Граматичні трансформації, до яких він відніс заміну частин мови та членів речення;
- Лексичні трансформації, до яких він включив прийом генералізації та конкретизації, диференціацію значення та компенсацію втрат при перекладі. [85, с. 87]

У свої класифікації Л.С. Бархударов розділяє трансформації при перекладі за формальними ознаками (додавання, опущення, перестановки та заміни) та підкреслює умовність і приблизність такого поділу. [7, с. 112]

Наступною розглянемо спільну класифікацію вчених Т.Р. Левицької та А.М. Фітермана, які виділили наступні групи трансформацій:

- Граматичні трансформації, до яких віднесли опущення, додавання, перестановки, перебудови і заміни пропозицій;
- Стилїстичні трансформації, до яких віднесли описовий переклад, синонімічні заміни та компенсацію.

- Лексичні трансформації, до яких включили прийоми конкретизації та генералізації, додавання та заміну. [58, с. 56]

О.Д. Швейцер виділив наступні види перекладацьких трансформацій:

Компонентні трансформації на рівні семантичної валентності у випадку використання різного типу замін. Наприклад, коли морфологічні засоби замінюють на лексичні, синтаксичні чи фразеологічні.

Референціальні трансформації, такі як:

- генералізація (гіперонімічна трансформація);
- конкретизація (або гіпонімічна трансформація);
- заміна реалій (інтергіпонімічна трансформація);
- метонімічні трансформації;
- деметафоризації (заміни метафори її антиподом – неметафорою);
- реметафоризації (заміни однієї метафори іншою);
- переклад за допомогою реметафоризації (синекдохічна трансформація);
- комбінації вищезазначених трансформацій;

Стилістичні трансформації, такі як прийом розширення чи компресії. Компресія – це семантичне опущення елементів, які вважаються надлишковими. [102, с. 113]

Р.К. Міняр Білоручев також виділяє три види перекладацьких трансформацій:

- лексичні трансформації (конкретизація та генералізація)
- граматичні трансформації (пасивізація, заміна частин мови, заміна членів речення, об'єднання речень та членування речень)
- семантичні трансформації (заміни метафоричного та синонімічного типу, логічний розвиток, компенсація та антонімічний переклад). [69, с. 96]

Варто розглянути погляди на трансформації іноземних лінгвістів Ж. Дарбельне та Ж.П. Віне. Хоча дослідники не визначають різновиди трансформацій, вони запропонувати прийоми, які використовуються при перекладі. Зміст тексту спотворюється або може зовсім зникати в ході

непрямого перекладу. Також може виявлятися зміна норм мови, яка спотворює переклад, або змінює його у неправильне русло. Тому здійснювати прямий переклад неможливо в цій ситуації.

Тому Ж.П. Віне та Ж. Дарбельне запропонувати класифікувати прийоми на дві технічні групи, які використовують в процесі перекладу:

Прийоми прямого перекладу (запозичення, калькування та дослівний переклад)

Прийоми непрямого перекладу (еквіваленція, транспозиція, адаптація та модуляція).

Розглянемо значення цих понять, які пропонують нам лінгвісти. Еквіваленція – це передача змісту іншими словами, наприклад передача афоризмів, прислів'їв чи попереджувальних оголошень). Транспозиція – це заміна частин мови. Модуляція – заміна точки зору. [15, с. 157-167]

Дослідник М.К. Гарбовський пішов далі, і виокремив не лише трансформації а і деформації, які можуть виникати при перекладі, тобто певні втрати, які відносяться до форми мовленнєвого тексту. [25, с. 507].

Також він виділяє ще й несвідомі перекладацькі помилки. Причинами даних перекладацьких помилок можуть бути як і недостатній рівень володіння мовою, недостатність когнітивного досвіду чи знань про дійсність, яка описана у вихідному тексті, не повне розуміння думки автора, чи невміння розрізнити індивідуальний стиль автора. [25, с. 514].

Але даний поділ перетворень при перекладі навіть більше утруднює визначення поняття трансформації, тому що грань між трансформацією і деформацією не є чіткою та не достатньо обґрунтована. Дослідник, з одного боку, обмежує перекладацькі деформації тільки формою, а з іншого боку, допускає можливість семантичної деформації.

Відокремлення перекладацьких трансформацій від перекладацьких деформацій чи помилок надає трансформаціям тільки позитивний статус вірного вибору відповідника. Але зважаючи на існування різноманітних

установок при перекладі, мети перекладу, важко визначити критерії, за якими буде здійснена оцінка відповідності оригіналу з вихідною мовою.

Як бачимо, лінгвісти виокремлюють трансформації при перекладі в залежності від типу вихідних одиниць, які трансформуються, та рівнів мови. Втім, в даних класифікаціях прослідковуються багато спільних рис. Наприклад, багато дослідників виділяють таку перекладацьку трансформацію, як заміну, хоча відносять її до різних груп. Я.Й Рецкер розглядає заміну як вид граматичних перекладацьких трансформацій, в той час як Л.С Бархударов відносить заміну до самостійних прийомів перекладу, а Т.Р. Левицька та А.М. Фітерман виділяють її як лексичну трансформацію. Таких прикладів може бути безліч, оскільки сам переклад це процес творчий, а трансформації спрямовуються на досягнення еквівалентності вихідної мови, а не тільки на розгляд взаємозалежності між одиницями вихідної мови та оригіналу. Перекладацькі трансформації часто сполучаються і постають у вигляді складних комбінованих трансформацій. Іноді ті ж самі трансформації можуть являти неоднозначний випадок, і їх можна зарахувати до різних типів.

Отже, вивчивши погляди науковців, є доцільним запропонувати власну класифікацію перекладацьких трансформацій, яка є придатною для нашого дослідження. Виділимо такі типи трансформацій – лексичні, до яких віднесемо прийоми транскрипції і транслітерації, генералізації і конкретизації, додавання, опущення, лексичні заміни, змістовий розвиток, антонімічний переклад і прийом компенсації; – граматичних, до яких віднесемо об'єднання речень або їх членування; зміна порядку слів, граматичні заміни (заміна частин мови, заміна форми слова, заміна членів пропозиції, синтаксичні заміна - зміна типу речення, заміна питальної конструкції на стверджувальну і навпаки). Таким чином, ми дослідили класифікації перекладацьких трансформацій, визначили недоліки діючих і запропонували власну класифікацію.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, у розділі 1 ми розглянути жанрово-стилістичні особливості кінотексту та художнього тексту та визначили основні поняття кінотексту, як об'єкту перекладу, у порівнянні з художнім текстом. Таким чином, кінотекст – це фрагмент кінодискурсу, тоді як кінодискурс – це цілісний текст або сукупність текстів, які були об'єднанні за певними ознаками. Художній текст – це словесне мовленнєвий твір, складний мовний знак, всередині якого реалізовані мовні одиниці всіх рівнів. Дослідили кінотекст, як підвид художнього тексту, визначити відмінності і труднощі перекладу кінотексту у порівнянні з художнім текстом. Кінопереклад вважається більш вільним ніж переклад художнього твору. Кінопереклад схожий з художнім перекладом, адже має такі ж самі функції, завдання та вимоги перекладу, але має такі відмінності, як екстралінгвістичні чинники. Так як при дубляжі необхідна певна ступінь синхронності, співпадіння руху губ акторів з перекладними репліками. Тому перекладач повинен скорочувати вихідний текст, трансформуючи його таким чином, щоб аудіо- вихід співпадав з відеорядом. Таким чином, кінотекст відносять до типу аудіовізуальних текстів.

Ми визначили поняття перекладацька трансформація, яка неоднозначно трактується лінгвістами на даний час. У загальному, перекладацьку трансформацію визначають як перетворення в перекладі, які полягають в заміні формальних або семантичних компонентів тексту при цьому зберігаючи сенс інформації. Незважаючи на наявну різноманітність класифікацій перекладацьких трансформацій, більшість лінгвістів виділяють лексичні та граматичні перекладацькі трансформації. Таким чином, ми вивчили перекладацькі трансформації і запропонували власну класифікацію.

РОЗДІЛ 2

АДАПТАЦІЯ КІНОТЕКСТУ ЗА РОМАНОМ А. КРІСТІ ТА ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ РОМАМУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Лексичні трансформації як засіб відтворення інформації при перекладі кінотексту та художнього тексту роману А. Крісті «Вбивство у «східному експресі»» українською

2.1.1 Аналіз лексичних трансформацій при перекладі кінотексту та художнього тексту

При перекладі художніх текстів та кінотекстів найчастіше використовуються лексичні трансформації.

Аналізуючи лексичні трансформації, важливо відзначити, що словниковий склад мови відображає систему, яка допускає різноманітні сполучення слів у контексті, а не лише сукупність слів у контекстах. Цю обставину важливо брати до уваги при перекладі.

Перекладач застосовує лексичні трансформації в багатьох випадках. Розглянемо найбільш характерні випадки:

- У мові перекладу відсутня словникова відповідність слову оригіналу
- Словникова відповідність є неповною і не передає значення мови оригіналу
- Багатозначних словам в оригіналі неможливо знайти підходящий словниковий еквівалент

Також перекладач застосовує лексичні трансформації тоді, коли у вихідному тексті використовується нестандартні мовні одиниці, наприклад:

- Власні імена, які властиві лише вихідній культурі і відсутні в мові перекладу
- Термінологія у професійних областях
- Слова, які називають явища, предмети, поняття, що характерні лише для вихідної культури та відсутні у культурі мови перекладу [46. с. 56-69].

Проаналізувавши переклад кінотексту та переклад художнього тексту, ми виділили наступні лексичні трансформації:

- транскрипція і транслітерація
- додавання
- опущення
- генералізація і конкретизація
- лексична заміна
- змістовий розвиток
- антонімічний переклад
- прийом компенсації

Ті прийоми, що є найбільш характерними для перекладу кінематографічних текстів та художніх текстів ми розглянемо нижче.

1) Транскрипція

Транскрипція - специфічна система листа, яка застосовується щоб точно відтворити звуковий склад слів і тексту мови у мові перекладу.

Перекладаючи, власні імена українською мовою вживають спосіб передачі саме усної англійської мови з її всіма звуковими особливостями, тобто фонетична транскрипція, яка базується на цих вимогах: один і той самий звук завжди передається однією ж самою літерою, а літера позначає один і той самий звук.

Транслітерація – це передача слова, частіше власних назв та імен через механічну передачу, а саме через графічну систему. Одна літера іноземної мови передається іншою літерою мови перекладу. Транслітерацію застосовують для того, щоб спростити друкарський набір або щоб замінити іноземний алфавіт на алфавіт мови перекладу.

У наступних прикладах в перекладі кінотексту спостерігаємо переклад власних імен за допомогою транскрипції:

You're the detective. Hercule Poirot? - Ви ж детектив. Аркюль Пауро?

Як бачимо, в даному прикладі власне ім'я Hercule Poirot передали фонетичною транскрипцією на українську мову, тобто саме так як це ім'я звучить в оригіналі

Monsieur Bouc! - Міс'є Буук!

В цьому прикладі спостерігаємо передачу довгого звука «у» іноземного імені Bouc українською мовою.

Mary Debenham, monsieur. - Мері Дебінгем, міс'є

В попередньому прикладі ми бачимо не лише передачу власного імені за допомогою фонетичної транскрипції, а і передачу французького звертання monsieur такою ж звуковою особливістю, як це є в французькій мові.

У художньому перекладі також вживається прийом транскрипції при передачі іноземних власних імен.

Розглянемо такі приклади:

To which the stranger (by name M. Hercule Poirot) - На що чужинець (то був мсьє Еркюль Пуаро)

У цьому прикладі художнього перекладу спостерігаємо переклад іноземного імені Hercule Poirot українською мовою як Еркюль Пуаро також за допомогою фонетичної транскрипції, хоча варто звернути увагу що, при перекладі кінотексту перекладач передав це ж саме власне ім'я як Аркюль Пауро також фонетичною транскрипцією.

Таким чином, іноземні імена при перекладі іншою мовою можуть мати різну форму. Це залежить від суб'єктивного сприйняття звучання імені перекладачем та від системи знаків вихідної мови, адже перекладач при фонетичній транскрипції намагається передати звукову особливість іноземної мови знаками мови перекладу.

M. Bouc made a clicking sound of annoyance. - Мсьє Бук знервовано клацнув язиком.

У цьому прикладі спостерігаємо те ж саме явище. Іноземні ім'я Bouc перекладач художнього тексту передав як Бук, а в кінотексті ми бачимо інший варіант цього самого імені з подвоєним звуком, а саме Буук.

If this M. Harris arrives we will tell him that he is too late - Якщо той мсьє Гарріс з'явиться, скажемо йому, що надто пізно.

В даному прикладі перекладачем було застосовано прийом транслітерації імені *Harris* українською мовою на *Гарріс*. Ми спостерігаємо механічно буквенну передачу імені українською, адже англійською мовою це ім'я звучить як «Харріс».

Отже, як бачимо, останнім часом переважає тенденція до переходу від транслітерації до транскрипції, особливо у перекладі власних імен з іноземної мови українською. Саме фонетична транскрипція є найбільш вживаним прийомом при передачі іноземних власних імен у перекладі.

2) Додавання

Додавання – це прийом перекладу, який передбачає необхідність додавання лексичних одиниць відповідно до норм мови перекладу. У перекладачів може виникнути така потреба у введенні додаткових слів, для того, щоб правильно і зрозуміло передати зміст вихідного матеріалу.

У наступних реченнях спостерігаємо трансформацію додавання при перекладі кінотексту:

Yes. I have just asked them to get me a sleeper. - Так. Щойно попросив замовити мені купе в спальному вагоні.

В даному прикладі спостерігаємо додавання у вигляді пояснення англійського слова *sleeper* українською купе в спальному вагоні.

At the Tokatlian, Hercule Poirot asked for a room with bath.- У «Токатліані» Еркюль Пуаро попросив номер з окремою ванною кімнатою.

В даному прикладі спостерігаємо додавання виразу з окремою, що являється уточненням в даному контексті речення.

В наступних прикладах розглянемо вживання прийому додавання, що зумовлене тим, що більш стислі речення в англійській мові потребують вираження більш розгорнутої думки в українській. Як відомо, англійське

мовлення характеризується стислістю, лаконічністю та компресією мовних засобів.

Розглянемо такі приклади перекладу в художньому тексті:

Not that he knew what it was all about. - Хоча він, по суті, не розумів, що ж, власне, відбувалося.

Перекладач додав вираз *по суті*, який характерний для розмовної української мови, в стилістичних міркуваннях.

Hercule Poirot was a moment in replying. - Еркюль Пуаро на мить задумався, перш ніж відповів.

В цьому прикладі бачимо додавання виразу *задумався, перш ніж*, що точніше передають нюанси поведінки персонажів.

Отже, можемо зробити висновок, що причиною ведення додаткових слів в переклад може бути відсутність відповідного еквівалента, лексико-семантичного варіанта в мові перекладу або в суто стилістичних міркуваннях.

Також перекладач стикається з тим, що багато слів в англійській мові мають більше значень ніж в українській. Тому, перекладаючи українською, широко застосовуються прийом додавання обумовлюючи тим, що багатозначні англійські слова вимагають в українській мові більш розгорнутого пояснення.

3) Опущення

Опущення це прийом протилежний від прийому додавання. Перекладач опускає семантично надлишкові мовні одиниці при перекладі. [8]

Вживання опущення в перекладі можливо тоді, коли лексичні елементи не є важливими у змістовому плані і можуть вважатися зайвими з позицій лексичних та синтаксичних особливостей цільової мови.

Розглянемо приклади опущення при перекладі кінотексту:

It is said, one of these three men has stolen it – Стверджують, що її вкрав один з цих трьох.

В даному прикладі спостерігаємо опущення слова *men*, що ілюструє те, що для англійської мови завершеність граматичної структури. Для української мови така тенденція не характерна, тому перекладач може спрощувати

англійський текст, в тому випадку якщо опущення даного слова чи виразу не призведе до зміни чи втрати сенсу. Таким чином, слово men в цьому реченні є семантично зайвою одиницею при перекладі українською. Більш того, глядач розуміє цю інформацію і сенс правильно, завдяки відеоряду в кінофільмі.

There is a very ill patient waiting for me in London. – У мене дуже важкий пацієнт у Лондоні.

В цьому прикладі опущено дієслово waiting, за таких же причин, що описані вище, так як при перекладі українською воно є семантично надлишковим.

Oh, I had a good week. – О, чудовий тиждень.

He can have the number eleven. – Є одинадцять купе.

Перекладач може опускати не лише слова, а й вирази, словосполучення чи головні члени речення, як в цих прикладах опущено підмет з присудком *I had* і *He can have*.

Ще одна причина використати прийом опущення може бути викликана необхідністю стиснути текст при перекладі. Така вимушена компресія є необхідною в тому випадку, коли перекладач кінотексту змушений скоротити вихідний текст і трансформувати переклад таким чином, щоб аудіо-вихід співпадав з відеорядом.

Як правило, це пов'язано з тим, що при дубляжі необхідна певна ступінь синхронності, співпадіння руху губ акторів з перекладними репліками.

Тому, перекладаючи кінотекст перекладач може використовувати прийом скорочення обсягу тексту через опущення, на його думку, надлишкових чи неважливих для контексту елементів, що більше зумовлено часовими обмеженнями. Таким чином, найчастіше опускаються ті слова, які перекладач вважає семантично надлишковими, значення яких легко зрозуміти з контексту в тексті перекладу.

В даних прикладах перекладач застосував прийом опущення, що зумовлено часовими обмеженнями при перекладі кінотексту:

Here's a tip for you, pal. – Ось Вам на чай.

Перекладач опустив англійське слово *pal* при перекладі, словниковим відповідником якого являється *приятель* українською, який є набагато довшим ніж слово *pal*. Тому перекладач був змушений опустити дане звертання, щоб відеоряд співпадав з аудіорядом.

We celebrate when the fortune smiles, and we share the good fortune – Коли фортуна посміхається, ми радо ділимося нею.

В цьому прикладі спостерігаємо опущення головних членів речення *We celebrate*, щоб скоротити вихідний текст, при цьому не спотворивши зміст речення.

Перекладаючи художній текст, перекладач не стикається з необхідністю трансформувати переклад таким чином, щоб аудіо- вихід співпадав з відеорядом. Тому прийом опущення в художньому перекладі застосовується лише тому, що окремі слова, словосполучення та підрядні речення можуть бути зайвими з точки зору лише його смислового змісту.

Наведемо такі приклади опущення при перекладі художнього тексту:

The General's—his General's—temper had grown worse and worse. – Роздратування генерала ставало щоразу сильнішим.

В даному прикладі перекладач опустив повторення слів *The General's* та *worse*, яке в мові оригіналу виражає емоційне підсилення. В українській мові не характерно повторювати іменники, чи присвійні форми для емоційного підсилення, хоча притаманно повторювати означення. Наприклад перекладач міг залишити повторення *worse and worse*, перекладаючи його як *сильнішим і сильнішим*.

There are few people travelling this time of year – У цю пору року небагато подорожують.

Перекладач опустив іменник *people* при перекладі українською, що звучить природніше для вихідної мови, тобто з стилістичною метою.

I can assure you that it's the parents who are afraid of being bullied by me – Запевняю вас, що це батьки мене бояться.

В цьому прикладі спостерігаємо опущення цілої частини речення *of being bullied by me*, через складність передати українською мовою герундіальну конструкцію англійської мови, при цьому зберегти природність вихідної мови.

Sudden riches and rubies would be too conspicuous, yes. – Якщо вони раптово збагатіють, то це буде підозріло, так.

В даному реченні бачимо опущення слова *rubies* (одн. *ruby*), що українською означає *рубін* (дорогоцінне каміння). В мові оригіналу ми спостерігаємо метонімію, якій перекладач не зміг знайти український еквівалент і так само передати метонімію українською мовою, тому був вимушений опустити.

Варто пояснити значення терміну «метонімія». Метонімія – це перейменування або заміна слова, зміст якого переносяться на назву інших предметів або значень, що пов'язано з властивістю цього слова за своєю природою. Ось як наприклад слово *rubies* (*рубіни*) викликає асоціацію з багатством, так як це дорогоцінне каміння.

У художньому перекладі поширеним є опущення певних компонентів або членів речення.

Розглянемо такі приклади:

He liked the burnished black head with its neat waves of hair, and her eyes—cool, impersonal and grey. - Сподобалась глянцева чорнява голівка з елегантними завитками та її очі – спокійні, сірі й незворушні.

В даному прикладі бачимо опущення займенника *he*, а переклад українського речення починається з дієслова в родовій формі минулого часу *сподобалась*.

They are now repairing the damage. - Тепер лагодять пошкодження.

Then he stepped over to the concierge's desk and inquired for letters. - Тоді підійшов до порт'є і запитав, чи немає для нього листів.

В попередній прикладах спостерігаємо ту ж саму тенденцію опущення особового займенника при перекладі. Українське речення може часто

будуватися без займенника, при чому форма дієслова вказує на число і особу у відповідному часі.

If this M. Harris arrives we will tell him that he is too late. - Якщо той мсьє Гарріс з'явиться, скажемо йому, що надто пізно.

У цьому реченні перекладач двічі опустил займенник we та займенник he, що ще раз вдало демонструє цю тенденцію.

Як бачимо, при перекладі українською широко застосовується опущення присвійних займенників, що обумовлено особливостями сполучуваності слів в українській та англійській мовах і особливістю подання інформації, характерно для української мови.

4) Генералізація

Генералізація – це прийом перекладу, коли видова назва поняття перекладається родовою, та коли слово з вузьким значенням в оригіналі перекладається ширшим значенням. Частіше всього є використання генералізації іменника. [30]

У наступних прикладах можна побачити прийом генералізації при перекладі кінотексту:

From just a tiny crack on the wall. – З крихітного сліду на стіні.

В даному реченні перекладач змінив слово crack, яке має словникову відповідність тріщина в українській мові на ширше поняття слід.

What the hell is taking them so long? – Якого біса все так довго?

В цьому прикладі спостерігаємо заміну англійського займенника them (їх), на означальний займенник все, що має ширше значення.

The police find no pieces of evidence at all. – Поліція жодних зачіпок чи доказів не знайшла.

В даному прикладі перекладач розширив словниковий відповідник англійського слова evidence розмовним українським словом зачіпка та залишив словниковий відповідник слова – доказ.

У художньому перекладі також зустрічаємо прийом генералізації. Наприклад:

It depends who wins this debate. – Залежно від результату цієї дискусії.

Перекладач замінює вираз *who wins* ширшим значенням українського слова *результат*.

A man who does not wish to lose a well-paid post when there is a discussion among the local people of self-governance. – Який не хоче втратити прибуткову посаду, адже в місті йде дискусія про самоврядування.

В цьому реченні замінено вираз *among the local people*, що дослідно перекладається українською *серед місцевих людей* на ширше значення українською мовою *в місті*.

Як бачимо, генералізацію часто застосовують відповідно до стилістичних норм в українській мові і літературі.

Причиною використання генералізації може являтися бажання перекладача не спотворити сенс тексту перекладаючи слово або словосполучення його словниковим еквівалентом.

Варто зауважити, що одне і те ж саме слово може трансформуватись у протилежних напрямках в процесі перекладу: як і звужувати так і розширювати своє значення, тобто може являтися об'єктом і прийому конкретизації і генералізації.

5) Конкретизація

Конкретизація – це спосіб перекладу зворотній генералізації, коли слово з ширшим значенням в оригіналі перекладається вузким значенням. [8]

У наведених прикладах перекладу кінотексту спостерігаємо прийом конкретизації:

I want to look at paintings and have too much time on my hands. – Хочу милуватися живописом і нікуди не квапитись.

В даному прикладі бачимо, що вираз *have too much time on my hands* перекладаємо словосполученням українською мовою з вузким сенсом *нікуди не квапитись*, а саме конкретизуємо зміст.

There's no space left at all. – Всі квитки продані.

В цьому реченні перекладач конкретизує значення слова space, замінюючи його на квитки. Перекладач вирішив не перекладати дане речення можливим варіантом, на нашу думку «Зовсім немає вільних місць», а змінив його на всі квитки продані, що має те ж саме значення сенсу.

Who did this? – Від кого цей лист?

Перекладач, в даному прикладі, замінює англійське питальне слово Who українським питальним словом з вужчим значенням від кого.

В наступних прикладах спостерігається тенденція конкретизувати значення артикль при перекладі українською мовою:

I have the advantage. – Я маю одну перевагу.

У даному реченні перекладач додав числівник одну, що конкретизує значення артикль the.

I am a doctor. Doctor. I am a doctor. – Я просто лікар. Лікар. Я лікар.

Mohammed, my friend... you are an artist. – Мохамед, мон амі, Ви справжній митець.

В цих прикладах конкретизується значення неозначеного артикль a та an, які мають значення в англійській мові, що перекладач передає українським словом просто та справжній.

Так як, в українській мові відсутній відповідник цій службовій частці, а саме артикль, яка має стилістичне значення в англійській мові, перекладач передає їх значення українською конкретизацією відповідно до сенсу речення.

Наведемо такі приклади конкретизації при перекладі художнього тексту:

At that moment the door opened and the concierge came towards them – У цей момент відчинилися двері, увійшов порт'є та попрямував до двох друзів.

У цьому прикладі спостерігаємо конкретизацію займенника them на двох друзів, що являється вужчим значенням і відомо перекладачеві з контексту.

Monsieur had better mount. – Мсьє було б краще піднятись у свій вагон.

В даному прикладі бачимо, що перекладач змінює слово mount, яке має словниковий відповідник українською мовою гора, але в цьому контексті

вживається в граматичній формі дієслова у метафоричному значенні підніматись, на його вужче значення та конкретизує – піднятись у свій вагон.

He was a tall sallow man of middle age. - То був високий чоловік середніх років із обличчям землястого кольору.

В цьому прикладі слово sallow має словниковий відповідник блідий, хворобливий. Перекладач конкретизує це значення при перекладі як обличчя землястого кольору, вживаючи значення кольору як прояв хвороби.

Заміна слова з ширшим значенням на слово з вужчим значенням при мовній конкретизації зумовлюється відмінностями в ладі мов, розбіжністю в стилістичних характеристиках, або відсутністю лексичної одиниці, яка мала б таке ж широке значення у вихідній мові.

б) Лексична заміна

Лексичну заміну називають одним із різновидів змістового розвитку, коли при перекладі англійське словосполучення або вираз перекладаємо українською мовою такими ж відповідниками стилістичного ряду, але відмінним значенням.

Варто зазначити, що внутрішня форма відрізка мовного ланцюга перетворюється цілісно, а не по елементах, таким чином, щоб зв'язок між мовою перекладу і внутрішньою формою відрізка похідної мови не прослідковувався. [8]

Розглянемо такі приклади лексичної заміни при перекладі кінотексту:

There is a very ill patient waiting for me in London. – У мене дуже важкий пацієнт у Лондоні.

В цьому прикладі перекладач замінює англійський прикметник ill з словниковою відповідністю хворий українською мовою, на прикметник важкий, що зумовлене відмінністю в сполучуваності слів в даному контексті англійською та українською мовами.

There is an art to nepotism. – Байдикування – це мистецтво.

Перекладач замінив слово nepotism, яке має словникову відповідність українською мовою кумівство, на слово байдикування, що зумовлене тим, що

відповідник байдикування краще описує показану на екрані ситуацію в даному контексті.

I might also ask you if you enjoyed your time there as a governess? – Хочу також спитати, Вам подобається працювати гувернанткою?

В даному прикладі вираз *enjoy your time as a ...*, замінено на *подобається працювати*, що зумовлене значенням цієї лексеми з її семантичною реалізацією в цьому конкретному контексті.

I feel so free out here on the water. – Я почувуюсь так вільно у відкритому морі.

В цьому реченні спостерігаємо заміну виразу *on the water* на український варіант *у відкритому морі*, що являється також лексичною заміною необхідною в даному контексті української мови.

Розглянемо приклади лексичних замін при перекладі художнього тексту:

Monsieur demanded a small bottle of Perrier. – Мсьє замовив пляшку мінеральної води «Пер'є».

Перекладач замінив дієслово *demand*, яке має словникову відповідність в українській мові *вимагати*, на дієслово *замовляти*, яке є притаманним для української мови в цьому контексті.

Наведемо наступні приклади лексичної заміни в художньому перекладі, зумовлені тими ж самими причинами:

Ah, mon vieux, but this is an unexpected pleasure! - O! Mon vieux! Який несподіваний сюрприз!

В цьому прикладі іменник *pleasure* замінено іменником *сюрприз*.

"Boy," he called in peremptory fashion. – Бой! – гукнув він офіцерським голосом.

Перекладач застосував лексичну заміну перекладаючи англійський вираз *peremptory fashion* українським виразом *офіцерським голосом*, що має те ж саме семантичне значення в цьому контексті.

Як бачимо, порівнюючи словникові відповідності лексем з їх семантичним втіленням в конкретних контекстах, можемо визначити невідповідні мовні

одиниці при перекладі. В результаті, спостерігаємо відсутність однозначних значень слова в перекладі, що зумовлює застосування трансформації лексичної заміни.

7) Змістовий розвиток

Змістовий розвиток є одним з найскладніших прийомів перекладу. Цей прийом ще називають логічним розвитком поняття. Змістовий розвиток являється повним відходом від словникової відповідності. Варто зазначити, що змістовий розвиток застосовується не до одного слова, а як найменше до всього словосполучення або речення. Тому деякі дослідники розглядають прийом логічного розвитку як семантичну трансформацію, адже при змістовому розвитку розкривається саме контекстуальне значення слова. [69]

Наступні приклади ілюструють прийоми змістового розвитку в перекладі кінотексту:

I blame a chicken. – *Думаю, винна курка.*

В цьому прикладі перекладач на початку українського речення не лише додає дієслово думаю, а й опускає займенник *I* та змінює англійське дієслово *blame* на український прикметник винна, що є граматичною заміною частини мови. Даний приклад показує, що перекладацькі трансформації змішані, і в одному реченні перекладу зустрічаються декілька трансформацій, як лексичного, так і граматичного характеру.

I am shouting at you in English, and now I'm doing it louder and slower. – *Ви ж не розумієте, що я кажу, хоч я це роблю повільно і голосно.*

Eyes linger any longer, I'll have to charge rent. – *Розглядання не безкоштовне. Я дорогий експонат.*

The half hour has passed. The seat is forfeit. – *Він запізнився. Місце конфісковане.*

Як бачимо, перекладачеві важлива не словникова відповідність, а розуміння що мається на увазі, контекстуальне значення слова та його логічний зв'язок в реченні.

7) Антонімічний переклад

Прийом антонімічного перекладу – це спосіб перекладу, коли поняття в мові оригіналу передається заперечним або протилежним значенням при перекладі, а саме антонімом відповідника слова. Антонімічний переклад нерідко являється єдиним адекватним варіантом перекладу або ж найбільш підходящим способом передачі стилістичних та смислових значень слів та словосполучень.

Антонімічний переклад дозволяє перекладачу створити природну конструкцію в українській мові, коли лексична і граматична форма в тексті оригіналу виглядає недоречно в мові перекладу. [69]

У наступних реченнях спостерігаємо прийом антонімічного перекладу в кінотексті:

Remember to say nice things about us Americans, huh? – Не забувай дякувати нам американцям.

В даному реченні спостерігаємо передачу англійського дієслова в наказовому способі *remember* українським дієсловом також в наказовому способі, але з протилежним значення з заперечною часткою *не забувай*, що є найбільш підходящим та природним висловлюванням для української мови.

We are friends because I'm the only person who never asks him any questions about his cases, because I don't care. – Ми друзі, тому що я єдиний, хто не розпитує його про його справи, бо мені все одно.

В цьому прикладі навпаки спостерігаємо, як англійське заперечення *don't care* передали протилежним значенням в українській мові *все одно*, адже для цього контексту в українській мові немає точного словникового еквівалента англійському словосполученню, і антонімічний переклад є лише єдиним можливим варіантом в даному контексті для адекватного перекладу.

Наведемо ще приклади антонімічного перекладу при перекладі кінотексту:

Please don't speak. – Прошу, мовчіть.

Still, the mouth opens – Але ж помовчати не можна.

Розглянемо такі приклади цього прийому, застосованого у перекладі художнього тексту:

Mary Debenham had had little sleep since she left Baghdad on the preceding Thursday. – Мери Дебенгем майже не спала відтоді, як минулого четверга вирушила з Багдада.

They spoke little to each other. – Вони майже не розмовляли одне з одним.

В цих реченнях бачимо, що перекладач застосовує прийом антонімічного перекладу, перекладаючи англійське дієслово з прислівником *a little* українською виразом майже не... (*had had little sleep* - майже не спала; *spoke little* - майже не розмовляли).

The Bosphorus was rough and M. Poirot did not enjoy the crossing. – Босфор того дня був неспокійний, тому Пуаро не дуже добре переніс переправу.

В цьому прикладі спостерігаємо антонімічний переклад англійського прикметна *rough*, на антонім його словникового відповідника в вихідній мові з часткою *не*, а саме неспокійний.

Hercule Poirot tried to look modest but failed signally. - Еркюль Пуаро намагався здаватися скромним, але йому це явно не вдалося.

Перекладач використав протилежне значення слова *fail* українською мовою з додаванням частки *не*.

У більшості випадків антонімічний переклад є лише єдиним можливим варіантом для адекватного перекладу. Частіше всього перекладач вдається до прийому антонімічного перекладу, тоді, коли в українській мові неможливо знайти точної словникової відповідності англійському словосполученню, а до описового перекладу вдаватись небажано з міркувань стилістичного характеру.

8) Прийом компенсації

Компенсація – це спосіб перекладу, коли неможливо передати різні елементи сенсу, прагматичні та стилістичні значення, тому перекладач передає їх елементами іншого порядку. Варто зазначити, що часто перекладач передає дані елементи змісту не в тому ж місці, де вони вживаються в оригіналі.

Часто при прийомі компенсації перекладач замінює один стилістичний засіб іншим. Необхідність застосування прийому компенсації обумовлена тим, що у деяких випадках відсутній повний смисловий або експресивно-стилістичний відповідник щоб передати окремих елемент оригіналу. [58]

Прийом компенсації зазвичай застосовується для передачі фразеологізмів, жаргону, сленгу, гри слів чи реалій.

В нашому випадку прийом компенсації в перекладі кінотексту використаний для того щоб передати французьке походження головного героя. Адже в мові оригіналу він розмовляє англійською з французьким акцентом і навіть іноді робить незначні помилки в граматиці англійської мови, і так як українською мовою такий спосіб мовлення передати неможливо, перекладаючи кінотекст перекладач вдався до прийому компенсації, а саме заміну слова чи виразу в українському перекладі на всім зрозумілі французькі, наприклад:

I mean, of course, ... The Chief Inspector of the Police – Я маю на увазі старшого інспектора la polic

Thank you very much. – grand merci

Mohammed, my friend... Мохамед, mon ami,

Oh! Apologies, madame. – О перке мадам,

Farewell, madame. – Au revoir, madame.

Як бачимо, таким чином, перекладачеві вдається показати глядачам французьке походження головного героя, при тому, що передача його французького акценту українським мовленням неможлива.

При перекладі художнього тексту ми не спостерігаємо прийому компенсації, адже при перекладі художнього тексту перекладач залишає французькі слова на тих місцях, де вони є в оригіналі.

Наведемо наступні приклади:

Mais oui. Stamboul, it is a city I have never visited. - Mais oui. Я ще не був у Стамбулі.

«Eh bien,» said Lieutenant Dubosc. – «Eh bien,» – швидко сказав лейтенант Дюбоск.

«Voilà, Monsieur!» The conductor displayed to Poirot. – «Voilà, Monsieur» - провідник показав Пуаро

“Merci, Monsieur.” The conductor became brisk and business-like - Merci, Monsieur. – Провідник заговорив швидко і діловито.

Як можемо побачити, французькі слова в оригіналі не несуть ніякого лексичного значення чи навантаження в тексті і являються зрозумілими читачеві з контексту тексту. Тобто, мета французьких слів в тексті полягає лише в тому, щоб передати походження героя. Хоча, варто зазначити, що в тексті оригіналу до кожного французького слова в тексті позначена примітка з перекладом знизу сторінки.

В художньому тексті зустрічається переклад-пояснення французьких слів, коли вони мають значення в сенсі речення.

Розглянемо такий приклад:

The speaker was a short stout elderly man, his hair cut en brosse. - Власником голосу був низенький, кремезний, підстаркуватий чоловік із коротко стриженим волоссям.

У даному прикладі перекладачем було прийнято рішення пояснити французьке значення словосполучення «en brosse», яке несе семантично важливим в цьому реченні.

2.1.2 Лексичні трансформації, які призводять до збільшення обсягу речення вихідної мови

Збільшення обсягу речення вихідної мови або декомпресія являється:

- Розширення вихідного тексту, комунікативна складова якого дістає нових елементів
- Введення додаткових слів або речень в переклад
- Збільшення об'єму інформації у вихідному тексті. [74, с. 43].

В словниковому визначенні поняття «декомпресія» вбачається багатозначність та протиріччя серед вчених щодо визначення даного терміну. Деякі вчені пояснюють декомпресію – «як розширення мовних одиниць, що виникає через потребу заповнити фонетичні, морфемні, лексико-семантичні, синтаксичні або культурно-психологічні лакуни мов, які генетично не споріднені між собою». [38, 110]

В науковій літературі перекладознавства також існує термін «розгортання» як синонім до «декомпресії» [37]. Дослідники, які називають декомпресію граматичним явищем, і пояснюють цей термін як розширення обсягу речення та ускладнення його структури при перекладі.

В нашому дослідженні ми виділили такі лексичні трансформації, як додавання, лексична заміна, конкретизація, іноді генералізація призводять до збільшення обсягу речення вихідної мови.

Розглянемо такі приклади розширення речення при трансформації додавання:

Hercule Poirot was a moment in replying. - Еркюль Пуаро на мить задумався, перш ніж відповів.

Як бачимо, вираз перш ніж збільшують обсяг речення вихідної мови.

Лексична заміна також може іноді призводити до збільшення обсягу речення мови перекладу. Наведемо такі приклади:

At lunch time the other two again shared a table and again they both completely ignored the third passenger. – Під час обіду ті двійко знову сіли за один стіл і знову повністю ігнорувати присутність третього пасажира.

В даному реченні спостерігаємо лексичну заміну дієслова share на українське дієслово сіли, що далі призвело до збільшення обсягу речень у зв'язку з різною сполучуваністю слів в мовах, а саме shared a table і сіли за один стіл.

I feel so free out here on the water. - Я почувуюсь так вільно у відкритому морі.

В цьому прикладі слово water замінено на відкритому морі, що призводить до збільшення обсягу речення.

В наступних прикладах спостерігаємо ту ж саму тенденцію збільшення обсягу речення в результаті лексичної заміни:

“Là- là, that is awkward,” said M. Bouc. - Là, là?! Яка прикра ситуація, – сказав мсьє Бук.

Nothing presses - Немає потреби квапитися.

При конкретизації понять часто спостерігається збільшення обсягу речення:

He snapped his fingers descriptively. - Він клацнув пальцями, щоб висловити це чіткіше.

Monsieur had better mount. - Мсьє було б краще піднятися у свій вагон.

He was a tall sallow man of middle age. - То був високий чоловік середніх років із обличчям землястого кольору.

It is extraordinary, Monsieur - Трапилося щось нечуване, мсьє,

Генералізація може призводити також до розширення речення вихідної мови, хоча це зустрічається рідше ніж при конкретизації в перекладі. Наведемо такий приклад збільшення обсягу речення, зумовлене генералізацією:

The police find no pieces of evidence at all – Поліція жодних зачіпок чи доказів не знайшла.

Таким чином, на основі розглянутих прикладів, можемо зробити висновок, що при використанні таких лексичних трансформацій, як додавання, лексична заміна, конкретизація та генералізація, які застосовуються щоб зберегти стилістичні норми мови, відбувається збільшення обсягу речення.

2.1.3 Лексичні трансформації, які призводить до зменшення обсягу речення вихідної мови

Зменшення обсягу речення вихідної мови або компресія – «це зменшення вживання мовних засобів при вираженні того ж змісту» [74, 85].

Пояснюючи компресію часто говорять про зменшення обсягу вихідної мови при синхронному перекладі, про мовленнєву компресію, спеціальну компресію тексту, яка визначається як «трансформація вихідного тексту щоб надати тексту стислої форми» [74, 85].

На думку дослідника Л.Л. Нелюбіного, компресія тексту здійснюється в наслідок вживання конструкцій компактніших, ніж вони є в мові оригіналу, або опущення семантично надлишкових елементів вихідної мови.

В свою чергу В.І Карабан пояснює компресію як «скорочення числа елементів речення чи вилучення окремих елементів речення вихідної мови» [39, 270]. Дослідник наголошує на тому, що компресія може бути зумовлена особливостями як і граматичної будови вихідної мови, так і чинниками стилістичного і прагматичного характеру.

В нашому дослідженні ми виділили такі лексичні трансформації, що призводять до зменшення обсягу речення вихідної мови. Серед них опущення та лексична заміна.

Розглянемо такі приклади компресії речення при трансформації опущення:

At this point, we need an armed guard at the south gate. - Нам потрібен вартувий на оту браму.

It appears, that I must travel with you tonight, Vous. - Я маю поїхати сьогодні з Вами, Буук.

В даному прикладі бачимо опущення вставних виразів *at this point* та *it appears*, що призводить до зменшення обсягу речення українською мовою.

The downtrodden governess is quite an exploded myth. - Зацькована гувернантка – це міф.

В цьому реченні спостерігаємо опущення прислівникового модифікатора *quite* та прислівника *exploded*, що грають роль емоційного підсилення в даному реченні.

They may get lost in life but I'll be damned if they don't know where they are. -
Нехай загубляться в житті, та принаймні знатимуть де вони.

Перекладач опустил грубий, неформальний англійський вираз *I'll be damned* в пасиві, так як український словниковий відповідник має сильніший емоційний негативний відтінок, ніж це необхідно за контекстом та значенням речення в оригіналі.

Лексична заміна також може призводити, як і до розширення речення, так і до скорочення речення вихідної мови. Наведемо такі приклади зменшення обсягу речення перекладу при лексичній заміні:

It was not the first time he had made this observation. - Це він мовив уже не вперше.

В цьому прикладі бачимо заміну англійського виразу *made this observation* на українське *мовив*.

You find yourself far from home, mon cher - Ви забралися далеко від дому, mon cher,

В даному реченні вираз *you find yourself* замінено на *ви забрались*, що призводить до зменшення обсягу речення.

Таким чином, на основі розглянутих прикладів, можемо зробити висновок, що при використанні таких лексичних трансформацій, як опущення та лексична заміна відбувається зменшення обсягу речення.

2.1.4 Лексичні трансформації, які призводять до зняття метафоричності висловлювання вихідної мови

Необхідно почати з того, що таке метафора. У лінгвістичному словнику термінів Д. Е. Розенталя і М.А. Теленковой, термін метафора визначається як перенесення, слово або вираз, вжитий у переносному значенні, що базується на основі схожості двох явищ або предметів. Метафора властива англійській мові взагалі та широко використовується у побутовій, політичній, публіцистичній мові, проте найбільшою мірою метафора властива художнім текстам.

Переклад метафори викладає найбільше труднощів, адже значення в різних мовах базуються на схожості між різними явищами і предметами, або базується на різних рисах.

Вчений П. Нюрмарк виділив наступні функції метафори:

- Конотативна функція, яка полягає в тому, що метафора описує поняття, предмети або дає характеристику чи пояснення якогось предмета
- Естетична функція, яка полягає в тому, що метафора естетично впливає на читача, викликає цікавість та залучає до подальшого процесу сприйняття тексту. [106]

Таким чином, якщо метафора буде втрачена при перекладі, тоді сенс висловлювання не зможе вплинути на читача в тій повній мірі, як він впливає на читачів мови оригіналу. Тому перед перекладачем стоїть таке завдання, як віднайти способи перекладу метафори, щоб зберегти її сенс. [46, 115]

В теорії перекладу є «закон збереження метафори», який наполягає на тому, що метафора при перекладі повинна зберігатись у міру можливості. Адже, незбереження метафори призводить до зміни змісту виразу та до зниження прагматичного і естетичного ефекту. [20, 233]

В.Н. Вовк наполягає, «що незбереження метафори при перекладі являється серйозною помилкою, яка спотворює задум автора» [19, 127].

Незважаючи на існування на законі про збереження метафори, дуже часто перекладачі можуть опускати авторські метафори, або перетворювати її, в результаті чого втрачається експресивність або сенс виразу у вихідній мові.

В теорії перекладу традиційно розмежують конвенціональні метафори та авторські метафори. Конвенціональні метафори – це метафори стерті або мовні. Авторські метафори – це індивідуальні, креативні метафори. Розрізняють способи передачі метафор в залежності від типу метафори. Перекладаючи конвенціональну метафору, варто знайти і застосувати загальновживаний аналог в мові перекладу, тоді як авторські метафори варто перекладати якомога ближче до оригіналу. Адже, головну ціль, яку ставить перед собою перекладач, перекладаючи авторські метафори – це зберегти сенс і стиль автора.

Я.І. Рецкер виділив такі способи перекладу метафори:

1. Знайти еквівалентну відповідність в мові перекладу. Якщо метафорична система вихідної мови та оригіналу схожі, тоді потрібно знайти підходящий відповідник.
2. Використати варіативну відповідність, які зафіксовані в словниках, способах перекладу метафоричних виразів.
3. Трансформувати метафору, коли основа метафори повністю замінюється.
4. Калькувати метафору, а саме відновити аналог метафори оригіналу у вихідній мові. [85, 117].

Т.Р. Левицька застерігає від буквального перекладу метафори, адже може утворитись повністю чужий образ в мові перекладу. Вона зазначає, що в таких випадках краще застосовувати неметафоричне пояснення. [59, 19-20]

Це вказує на те, що «закон збереження метафори» - це скоріш за все тенденція чи рекомендації перекладачам, і не являється суворим правилом чи законом. [23]

Якщо при перекладі образного виразу з англійської мови перекладач має можливість зберегти образність частково або повністю українською мовою, можливо з незначними замінами, тоді прийом лексичної заміни не

застосовується. Але часто бувають випадки, коли є необхідність застосувати прийом лексичної заміни. Частіше всього при перекладі метафор з англійською мови на українську неможливо знайти підходящий еквівалент, тому використовують трансформацію лексичної заміни, і як результат передається на мову перекладу за допомогою нейтральних мовних одиниць. Тоді образність не вдається зберегти і вираз передається описовим значенням.

У наступних прикладах перекладу кінотексту спостерігаємо деметафоризацію:

I always begin with the geography and monster them till they have the world down cold. – Я завжди починаю з географії, та мордую їх поки не вивчать цілий світ.

Перекладач вирішив обрати неметафоричну одиницю мордую пояснюючи англійське дієслово to monster. В даному реченні дієслово to monster має таку саму форму як іменник в англійській мові і переклад ускладняється тим, що в українській мові немає такого явища, як конверсія, відповідно аналогу не знайшлося.

When it's all over. When it's done. Then, nothing can touch us. – Коли все скінчиться, ... лише тоді, зможемо про все забути.

В цьому прикладі бачимо заміну метафоричного виразу nothing can touch us на неметафоричне пояснення українською зможемо про все забути.

Well, of course, this man will sniff out a perfect pastry faster than he catches a jewel thief. – Ну звісно, цей чоловік знаходить смачну перепічку швидше, ніж ловить крадіїв.

В даному прикладі спостерігаємо переклад англійського метафоричного виразу sniff out, (що означає нюхати, винюхувати), українським нейтральним дієсловом знаходить, тобто використане неметафоричне пояснення значення метафори в реченні оригіналу.

Well, our chains are free. Right on time. – Ну що вирушаймо. Саме вчасно.

Перекладач замінює метафоричне значення англійського слова *chains are free* на український нейтральне дієслово *вирушаймо*, яке також являється неметафоричним поясненням.

A governess or a cartographer. I made my gamble. – Гувєрнантка або картограф. Я обрав перше.

В цьому прикладі англійський виразі *I made my gamble* замінили на *Я обрав перше* шляхом логічного розвитку, не зберігаючи значення даного метафоричного виразу. *Gamble* має словниковий відповідник українською мовою *ризикувати, азартна гра*, значення якого не зберегли в перекладі.

В художньому перекладі часто спостерігаємо таку ж саму тенденцію, коли метафора в англійському тексті не зберігається при перекладі українською мовою, а перекладається неметафоричним виразом.

Розглянемо такі приклади:

He shot a slightly annoyed glance in Poirot's direction. – Він роздратовано глянув у бік Пуаро.

В цьому прикладі перекладач не зберіг метафоричний вираз *shot a glance*, де *shot* означає *вистрелити* українською, перекладаючи його нейтральним дієсловом *глянув*.

It was a very beautiful, polished speech. - Чудові та дуже вишукані слова.

В даному реченні спостерігаємо заміну метафоричного виразу *polished speech*, де слово *polished* має словникову відповідність в українській мові *відполірований*, на неметафоричний вираз *вишукані слова* у вихідній мові.

Arbuthnot was, perhaps, ashamed of his outburst. - Арбатному, напевно, було соромно за свій сплеск емоцій

В цьому прикладі перекладач знову використав неметафоричний вираз українською *сплеск емоцій*, щоб пояснити англійський іменник вжитий у метафоричному значенні *outburst*.

A little knot of men were clustered by the side of the line looking and pointing at something under the dining-car. - Кілька чоловіків зосередилися збоку колії і, нахилившись уперед, щось показували під вагоном-рестораном.

Перекладач замінив метафоричний вираз *a little knot of men* на українську неметафоричну одиницю кілька чоловіків.

В багатьох випадках перекладачеві вдається зберегти повну або часткову (слабку) образність англійського метафоричного виразу в перекладі українською.

Наведемо такі приклади перекладу художнього тексту:

A cold wind came whistling down the platform. - На платформу дмухнуло холодним вітром.

В даному прикладі спостерігаємо заміну англійського слова *whistling*, яке має словникову відповідність в українській мові свистіти, яке вжито в реченні оригіналу в метафоричному значенні, на українське дієслово дмухнуло, що також має метафоричне значення в контексті даного речення.

M. Poirot curled up in a corner and fell asleep. - Пуаро згорнувся калачиком у кутку і заснув.

В цьому прикладі англійський метафору *curled up in a corner* замінили українським метафоричним виразом згорнувся калачиком.

After about ten minutes, however, he decided that a breath of air would not perhaps be a bad thing after all. - Проте через десять хвилин він вирішив, що ковток свіжого повітря йому не завадить.

В даному реченні вираз метафоричний вираз *breath of air* вдається передати українським метафоричним виразом ковток свіжого повітря.

But you, you are at the top of the tree nowadays, mon vieux! - Але ви зараз на вершині кар'єри, mon vieux!

Перекладач знайшов семантично близький еквівалент українською мовою на вершині кар'єри до англійської метафори *at the top of the tree*.

Отже, як бачимо англійські метафоричні вирази, які семантично близькі метафори до української мови вдається зберегти.

2.1.5 Лексичні трансформація які призводить до стилістичного зниження речення вихідної мови

Як показало наше дослідження, прийом лексичної заміни при перекладі кінотексту може нести за собою такий результат як зниження стилістичного тону, а саме перехід від нейтрального стилю до розмовного.

Варто розглянути види та значення стилістичного тону.

Ю.М Скребнев виділив 2 якісно різні групи:

1. слова високого стилістичного тону. У цю групу входять слова зі стилістичним забарвленням офіційності, урочистості, вишуканості, поетичної піднесеності.

- архаїзми;
- книжково-літературні слова (не властиві побутової розмовної мови);
- іноземні слова (варваризм) - слова і словосполучення, запозичені з іноземних мов і не піддаються граматичному і фонетичному перетворенню в англійській мові.

2. слова зниженого стилістичного тону:

- фамільярно-розмовні, властиві побутової, повсякденної, розмовної мови (природне ситуативне зниження). Чи не тотожні вульгарною мови;
- арготизми - неофіційні, нелітературні найменування предметів і явищ, характерних для певної області, що вживаються в мові представниками будь-якої професійної групи);
- сленг;
- вульгаризми.

У своїй стратифікації Ю.М.Скребнев зазначив, що чітке підрозділ слів нижчого рівня нездійснено через відсутність твердого розмежування їх сфер застосування. [91, с. 43]

Класифікація, представлена І.Р. Гальперінім, виглядає наступним чином:

1. літературний пласт:

- спеціальні літературні слова (терміни: наукові, публіцистичні; піднесені поетичні, високі літературні, архаїзми, історизм, варваризми, літературні неологізми);
- поширені літературні слова.

2. нейтральний пласт (стандартний вокабулярій мови) - слова, що відносяться до даного шару використовуються як в літературній мові, так і в розмовному, лексеми даного рівня рясніють виробництвом нових словесних значень:

- поширені літературні слова (найбільш часто вживаються на письмі та в заздалегідь підготовленої елегантної мови);
- нейтральні слова;
- поширені розмовні слова.

3. розмовний пласт:

- поширені розмовні слова;
- спеціальні розмовні слова (нелітературних) (сленг, жаргонізми, професіоналізми, діалектизми, вульгаризми, розмовні неологізми) [22, с. 296].

У цих прикладах перекладу кінотексту ми бачимо перехід з нейтрально книжного тону на розмовний:

And when it is not, the imperfection stands out ... like the nose in the middle of a face. – І якщо це не так, то недосконалість тирчить наче, ... наче ніс посеред обличчя.

В цьому прикладі бачимо зміну англійського нейтрального виразу *stands out* на український розмовне слово, стилістично зниженого тону *тирчить*.

Now, I am no longer a policeman. I cannot bail you out when this goes badly, eh? – Ні, Я більше не полісмен і не внесу заставу якщо ви у щось вскочите.

В даному реченні спостерігаємо заміну нейтрального книжного виразу *this goes badly* на вираз *ви у щось вскочите*, що властиве побутовій, повсякденній

українській розмовній мови, і при перекладі являється ситуативним стилістичним зниженням.

At this point, we need an armed guard at the south gate. – Нам потрібен вартовий на оту браму.

В цьому прикладі перекладач заміняє прикметник south українським стилістично зниженим розмовним варіантом оту.

У художньому перекладі роману ми також зустрічаємо розмовну лексику стилістичного зниження, зокрема експресивно забарвлену лексику. Наприклад:

As to what it had all been about, Lieutenant Dubosc was still in the dark, but to him had been delegated the duty of seeing off M. Poirot by the Taurus Express... - Що ж там все-таки сталося, лейтенант Дюбоск так і не доптерав, наразі він мав посадити мсьє Пуаро на Таврський експрес...

В цьому прикладі англійський нейтральний вираз was still in the dark заміняється на український вираз так і не доптерав стилістично зниженого тону.

That was why they heated the train so terribly. - Ось чому в потязу так накочегарили.

В даному реченні спостерігаємо заміну книжного слова heated на розмовний український варіант накочегарили.

He glanced up at the clock. - Він зиркнув на годинник.

Перекладач замінив дієслово нейтрального ряду glance на український стилістично знижене розмовне дієслово зиркнув.

Таким чином, можемо зробити висновок, що при перекладі кінотексту та художнього тексту вживається лексика стилістично зниженого ряду, а саме побутово-розмовна, що може буде зумовлено мовною поведінкою людей.

2.2 Граматичні трансформації при перекладі кінотексту та художнього тексту роману а. Крісті «вбивство у східному експресі» українською

2.2.1 Аналіз граматичних трансформацій при перекладі кінотексту та художнього тексту

Граматичні трансформації – інша група прийомів перекладу, які застосовують при перекладі кінотекстів та перекладі художніх текстів. За допомогою граматичних трансформацій досягається перекладацька еквівалентність або, так звана, адекватність перекладу так, щоб у тексті перекладу максимально повно передавалась та інформація, яка була укладена у зміст вихідного тексту, незважаючи на розбіжності у системі двох мов. При чому важливо дотримуватись усіх норм мови перекладу.

Граматичні трансформації іноді можуть бути зумовлені причинами лексичного характеру, проте такі граматичні фактори, як різниця у граматичному складі двох мов, відіграють головну роль. Розбіжності в граматичних складах мов можуть бути повними та частковими.

Граматичні розбіжності зустрічаються тоді, коли в українській мові немає тієї граматичної форми, яка присутня в англійській мові. Часто граматична категорія однієї мови є ширшою, ніж граматична категорія іншої мови. [93 с. 195-200].

За власною класифікацією при перекладі кінотексту та художнього тексту ми виділили такі види граматичних трансформацій: граматичні заміни, такі як заміна частин мови, заміна форми слова, заміна членів пропозиції (перебудова синтаксичної структури пропозиції), синтаксичні заміна - зміна типу речення, заміна питальної конструкції на стверджувальну і навпаки, об'єднання речень або їх роз'єднання та зміна порядку слів.

1) Заміна

Заміни – це один з самих поширених видів перекладацьких трансформацій. Як лексичні одиниці, так і граматичні можуть трансформуватись за допомогою перекладацького прийому заміни.

Аналізуючи переклади кінотексту та художнього тексту ми виділили наступні види граматичних замін:

- а) заміна частин мови;
- б) заміна форми слова;
- в) заміна членів пропозиції (перебудова синтаксичної структури пропозиції);
- г) синтаксичні заміна - зміна типу речення;
- г) заміна питальної конструкції на стверджувальну і навпаки.

Заміна частини мови є одним із найпоширеніших видом граматичних трансформації при перекладі.

Подібні заміни зазвичай викликані «різним вживанням слів і різними нормами сполучуваності в англійській і українській мовах, а в деяких випадках – відсутністю частини мови з відповідним значенням в українській мові» [б. с. 129-140].

В ході нашого дослідження, ми виявили тенденції та виділили наступні групи заміни частин мови в перекладі з англійської мови на українську:

- Іменник – дієслово
- Дієслово – іменник
- Прикметник – іменник

Розглянемо приклади, коли англійський іменник замінюється на дієслово в перекладі українською:

If there is an hour or two of delay we shall miss the connection. - Якщо ми на годину чи дві затримаємося, то не встигнемо на пором.

В даному прикладі спостерігаємо заміну англійського іменника *delay* на українське дієслово *затримаємося*.

It was my intention to remain here some days. - Я планував залишитися тут на кілька днів.

He gave an order for eggs and coffee. – Він замовив яйця та каву.

В цьому прикладі спостерігаємо заміну дієслова з іменником gave an order на дієслово замовив в мові перекладу.

He made careful preparations, wrapping himself in several coats and mufflers and encasing his neat boots in goloshes. - Він ретельно підготувався до виходу, огорнувши себе кількома шарами пальт і кашне і натягнувши на своє охайне взуття калоші.

В цьому реченні бачимо, що англійське дієслово з іменником made preparations замінено на дієслово підготувався в перекладі українською.

The newcomer gave a little bow to the girl. - Прибулий злегка вклонився дівчині.

В даному прикладі дієслово з іменником gave a bow замінено на українське дієслово вклонився.

Розглянемо наступні приклади, коли англійське дієслово замінюється на український іменник:

I saw you danced at the Monte Cristo – Я бачив Ваш танець у Монте Крісто.

В цьому прикладі бачимо, що англійське дієслово danced змінюється на іменник танець у перекладі українською.

He looked concerned and apologetic. - Вигляд у нього був збентежений і винуватий.

And yet he looked altogether of the most respectable - I все ж, поза всяким сумнівом, вигляд у нього респектабельний.

В двох попередніх прикладах спостерігаємо заміну англійського дієслова look на український іменник вигляд.

Розглянемо наступні приклади, коли англійський прикметник замінюється на український іменник:

Very silly, forgive me – Це дурість, пробачте мені.

В даному прикладі спостерігаємо заміну англійського прикметника silly на український іменник дурість.

And he never judges me for being terrible person. – А він не засуджує мене за те, що я поганець.

Перекладач замінює англійський прикметник з іменником *terrible person* на український один іменник *поганець*, що має таке ж саме семантичне значення.

Як показало наше дослідження поширеною при перекладі, як кінотексту, так і в художньому тексті є замінна частин мови, а саме іменників, дієслів та прикметників. Подібні заміни при перекладі відбуваються тому, що, по-перше, англійська та українська мови характеризуються дещо відмінними наборами частин мови, по-друге, їхні слова мають різну сполучуваність, по-третє, стилістичні чинники можуть визначати в іншій мові вживання слова іншої частини мови і, по-четверте, мовленнєві традиції обох мов можуть бути різні (формування структури речення).

Ще однією поширеною трансформацією при перекладі кінотексту є **заміна форми слова**, а саме заміна однієї числової форми на іншу. Вибір тієї чи іншої форми числа регулюється передусім денотативними, семантико-стилістичними і синтаксичними факторами.

Проведений нами аналіз прикладів перекладів показав, що як і в художньому перекладі, так і в перекладі кінотексту в більшості випадків перекладу форми числа українських та англійських іменників співпадають. Проте з точки зору перекладу особливий інтерес становлять ті випадки, коли відповідність форм числа не збігається.

Для англійської мови притаманним є використання форми однини при презентації загальних фактів, що в українському реченні неможливо, оскільки речення втрачає лексико-граматичну правильність або змінює своє значення. Тому при перекладі використовується така граматична трансформація як заміна числової форми, яка не призводить до суттєвих змін сенсу речення.

Заміну форми слова, а саме заміну однієї числової форми на іншу в перекладі кінотексту демонструють наступні приклади:

I'll forget a name but never a face – Я забуваю імена, та не обличчя.

Як бачимо іменник name в англійській мові в однині перетворився на іменник в множині імена в українській мові.

I've been accused of husband hunting abroad. – Кажуть, що закордоном я полюю на чоловіків.

Так само, в цьому прикладі іменник в однині husband має форму множини в українському варіанті перекладу чоловіків.

Розглянемо наступні приклади з перекладу художнього тексту:

There is no difficulty this time of year. - У цю пору року з цим немає жодних труднощів.

В даному прикладі спостерігаємо слово difficulty в однині передається українською в множині труднощів.

A glance of understanding passed between them, and the conductor smiled. - Вони обмінялися поглядами, що зрозуміли один одного, і провідник усміхнувся.

His gaze stopped on Poirot for a moment. - Його очі на хвилику зупинилися на Пуаро.

В попередніх прикладах бачимо ту ж саму тенденцію – англійське слово у формі однини має форму множини при перекладі на українську мову (glance – поглядами; His gaze- Його очі.)

У багатьох випадках перекладач застосовує таку транспозицію, тобто заміну форми слова, однини множиною, або навпаки, що зумовлено мовленнєвою традицією української мови, а саме формування структури речення.

Заміна членів пропозиції – це вид граматичної трансформації, який призводить до зміни синтаксичної структури речення при перекладі. Така перебудова може відбуватись також в деяких випадках при заміні частин мови. Проте в більшості випадків зміна синтаксичної структури пов'язується з заміною головних членів пропозиції, наприклад, таких як підмета.

Один із поширених приклад синтаксичної перебудови це заміна англійських пасивних конструкцій українськими активними конструкціями,

коли англійські речення в пасивному стані перекладаються українською мовою реченнями в активному стані з дієсловом в особовій формі.

Наведемо такі приклади з перекладу кінотексту:

Are you insulted? – Я Вас образив?

Will be fixed soon. – Скоро полагоджу!

Під час дослідження було виявлено, що при перекладі кінотексту українською мовою англійські пасивні конструкції також перекладаються неозначено-особовими зворотами з дієсловом в активному стані в третій особі множини:

Your luggage has been collected and you expenses paid. – Ваш багаж забрали.

Усі витрати відшкодують.

You will be met at Calais and then escorted to Dover, and then by rail to London Victoria. – Вас зустрінуть у Кале та доправлять у Дувр і далі на вокзал Вікторія.

Проте, зустрічаються випадки при перекладі художнього тексту, коли в українській мові використовуються пасивну форму дієслова:

Heads were poked out of windows. - Голови повисовувалися з вікон.

It is taken, Monsieur. - Там зайнято, мсьє.

2) Об'єднання речень або роз'єднання.

Необхідність розділити чи об'єднати речення при перекладі головним чином обумовлюється різною структурою речень.

Розрізняють роз'єднання зовнішнє і внутрішнє. При зовнішньому роз'єднанні перекладач перетворює одне речення оригіналу в декілька речень в перекладі. При внутрішньому роз'єднанні перекладач замінює просте речення складним. При перекладі з англійської на українську мову в більшості випадків перекладач вдається до роз'єднання речень. [69]

У наступних прикладах перекладу кінотексту спостерігаємо роз'єднання речень:

Uncle pays me absurdly to stay onboard his gorgeous train and far away from him at the home office consigned to wine and dine handsome officials for all eternity

– Дядько платить мені дурні гроші за подорож його розкішним поїздом як найдалі від нього та міністерства . Доручено пити вино та вечеряти з гарненькими секретарками .

Some men have a good look. All they have to do is.. keep their mouth shut, and they can take home any prize they want. – Деяким красеням краще якомога довше тримати рота на замку. І будь яка здобич їхня.

Роз'єднання речень є не менш поширеним прийомом в художньому перекладі.

Наведемо такий приклад:

I want you to get MacQueen and have him bring every receipt from the Milan sale. – І ще знайди Маквіна. Хай принесе всі папери з Міланської угоди.

Аналізуючи наведені приклади, варто зауважити, що англійські речення являються синтаксично складними. Н. Хаєцька переклала його двома окремими реченнями і тим самим полегшила сприйняття інформації.

Прийом об'єднання речень в одне при перекладі кінотексту чи художнього тексту українською застосовуються значно рідше. Даний прийом вживається для того щоб уточнити зміст або з стилістичною метою.

Часто використання прийому об'єднання речень зумовлюється тісним зв'язком між реченнями, таким чином, що їх об'єднання вимагається побудовою українського виразу.

Наведемо приклади об'єднання речень:

“Boy,” he called in peremptory fashion. He gave an order for eggs and coffee. - Бой! – гукнув він офіцерським голосом і замовив яйця та каву.

Only the eyes belied this assumption. They were small, deep-set and crafty. - Лише очі заперечували це припущення: маленькі, глибоко посажені й хитрі.

3) Зміна порядку слів – це граматична трансформація, коли при перекладі змінюється порядок слів в реченні згідно з нормами синтаксису мови, якою відбувається переклад. [15, с. 27]

Для англійської мови, як відомо, характерний сталий порядок слів. А в українській мові зв'язок між словами в реченні та словосполученні, а також

синтаксична функція слова частіше визначається формою слова, його закінченням. Показниками синтаксичної функції слова у сучасній англійській мові являється його місце в реченні. Тому перекладачеві важливо врахувати, де знаходиться смисловий центр в реченні та його логічний наголос.

Українські перекладачі переклали речення відповідно до норм українського синтаксису, вживаючи трансформацію заміни порядку слів. Це можна спостерігати і у наступному прикладі перекладу кінотексту:

said the General emotionally. - розчулено сказав генерал.

Poirot glanced at the clock again. - Пуаро знову подивився на годинник.

There is no danger, I assure you. - Запевняю вас, жодної небезпеки немає.

У художньому перекладі даний вид трансформації вживається навіть частіше, адже немає такої необхідності в синхронізації артикуляції, як це необхідно при перекладі кінотексту.

Розглянемо наступні приклади:

And you intend to remain there a few days, I think? - Гадаю, ви маєте намір залишатися там на кілька днів?

You are full up to-night, I hear? - Я чув, що у вас сьогодні заповнено?

There were dark circles under her eyes - Під її очима з'явилися темні кола.

Have no fear, my friend. - Друзе, не хвилюйтеся.

Необхідно зауважити, що у більшості випадків трансформація заміни порядку слів відбувається через той факт, що англійським реченням (різного типу) притаманний певний порядок слів. В перекладах можна спостерігати варіанти, що відповідають нормам українського синтаксису.

Підсумовуючи, можна сказати, що майже в кожному реченні використано якусь граматичну трансформацію, що обумовлено розбіжностями в структурі двох мов.

2.2.2 Граматичні трансформації, які призводять до збільшення обсягу речення вихідної мови

Як вже зазначалось раніше, збільшення обсягу речення вихідної мови або декомпресія це – розширення вихідного тексту у результаті введення додаткових слів, словосполучень або навіть речень у переклад.

Деякі дослідники пояснюють лише як явище граматичне, а саме «розширення обсягу речень вихідної мови порівняно з обсягом речення іноземною мовою» [39, 294].

Але як показало наше дослідження, обсяг речення збільшується частіше в результаті лексичних трансформацій, ніж граматичних.

В нашому дослідженні ми виділили граматичну заміну, яка може призводити до збільшення обсягу речення вихідної мови.

Розглянемо такий приклад граматичної заміни:

“You are fanciful, mon vieux,” said M. Bouc. - У вас яскрава уява, mon vieux, – заявив мсьє Бук.

В цьому реченні перекладач замінив англійський прикметник *fanciful*, який має словникову відповідник українською мовою фантастичний, надуманий, на прикметник з іменником яскрава уява, що призвело до збільшення обсягу речення вихідної мови.

Таким чином, можемо зробити висновок, що при використанні таких граматичних трансформацій, як граматична заміна може відбуватися збільшення обсягу речення, хоча це явище не таке часто зустрічається, як при інших лексичних трансформаціях.

2.2.3 Граматичні трансформації, які призводить до зменшення обсягу речення вихідної мови

Зменшення обсягу речення вихідної мови або компресія вважається зменшення вживання мовних засобів при вираженні того ж змісту.

В свою чергу В.І Карабан пояснює компресію як «скорочення числа елементів речення чи вилучення окремих елементів речення вихідної мови» [3, 270]. Дослідник наголошує на тому, що компресія може бути зумовлена особливостями граматичної будови вихідної мови.

Тобто компресію варто вважати зменшенням обсягу речення або спрощення його структури при перекладі, що обумовлюється використанням стислих граматичних форм.

В нашому дослідженні ми виділили такі граматичні трансформації, що призводять до зменшення обсягу речення вихідної мови. Серед них об'єднання речень вихідної мови, заміна частини мови на дієприслівник та заміна членів пропозиції.

Розглянемо приклад об'єднання речень, що призводить до зменшення обсягу речення:

Eleven is taken. The Austrian professor booked it two days ago. – Одинадцятьте забронював професор з Австрії два дні тому.

Як бачимо, перекладач з'єднав два речення англійською в одне речення українською мовою, що зумовлено структурою української мови, в результаті чого обсяг речення зменшився.

У перекладі українською перекладач часто використовує заміну частини мови, а саме англійського прикметника або іменника на дієприслівник доконаного або недоконаного виду, що є притаманним граматиці української мови, що призводить до зменшення обсягу речення.

Це можна спостерігати в наступних прикладах:

Now, weary of lying wakeful in the hot stuffiness of her overheated compartment, she got up and peered out. - Утомившись лежати без сну в спекотній задусі купе, змусила себе встати і тепер виглядала з вікна.

В даному прикладі прикметник в англійській мові weary of замінено на дієприслівник доконаного виду утомившись в перекладі українською.

Not to be outdone, M. Poirot replied in kind. - Відмовляючись здаватися, мсьє Пуаро відповідав тим же.

В цьому прикладі спостерігаємо не лише граматичну заміну частини мови на дієприслівник недоконаного виду відмовляючись, а й лексичну заміну слова outdone, яке має словникову відповідність перевершити. Як бачимо перекладач замінює вираз not to be outdone на дієприслівник з дієсловом відмовляючись здаватися.

The Colonel was standing with a hand on the chair opposite her. - Полковник стояв, поклавши руку на стілець поруч дівчини.

В цьому реченні бачимо заміну англійського прийменника з іменником with a hand на український дієприслівник доконаного виду з іменником поклавши руку.

On arrival at the Galata Bridge he drove straight to the Tokatlian Hotel. - Прибувши до Галатського мосту, він попрямував до готелю «Токатліан».

Перекладач в цьому прикладі замінює іменник on arrival в англійській мові на дієприслівник доконаного виду прибувши українською мовою.

Розглянемо приклад заміни членів пропозиції, що призводить до зменшення обсягу речення:

Their luggage was being brought down. - Їм знесли багаж.

Переклад пасивних конструкцій часто залежать від контексту при перекладі. Цей приклад перекладу художнього тексту неможливо перекласти українською в пасивному стані, тому перекладач замінює члени пропозиції відповідно до граматичної структури української мови, що призводить до зменшення обсягу речення.

2.2.4 Граматичні трансформації, які змінюють комунікативно-емоційну характеристику речення вихідної мови

Поширеною трансформацією при перекладі кінотексту та художнього тексту українською мовою є синтаксичні заміни, а саме **зміна типу речення**.

Розповідне або питальне речення в мові оригіналу трансформується спонукальне при перекладі, що в деяких випадках призводить до підвищення категоричності висловлювання.

Вища ступінь категоричності висловлювань в україномовних текстах може бути зумовлена комунікативною поведінкою народу або мовленнєвою традицією української мови, або за контекстом потрібно передати відповідну поведінку героїв.

Розглянемо такі приклади зміни типу речень, які призводять до більшої категоричності висловлювання:

I need a first-class compartment. – Знайди купе першого класу.

Then we take space. – Знайди що не будь.

We should be out of this. – Забудьмо про це.

I want you to get it done now. Did I say get it done now? – I зроби це негайно.
Я кажу негайно, ти чув?

В попередніх прикладах розповідні англійські речення були перекладені українськими спонукальними, з чого можемо зробити висновок, що українському тексту властива більша категоричність, ніж англійському тексту.

Заміна питального речення на стверджувальне і навпаки. Це не пояснюється ані системно зумовленими причинами трансформацій, ані нормативними, ані узуальними, ані прагненням уникнути звужувальної інтерференції. Натомість це можна виділити як знову ж таки потребу використати вищу ступінь категоричності в українській мові.

У наступних прикладах перекладу кінотексту можемо спостерігати заміну питальної конструкції стверджувальною:

I was correct in certain predictions? – Отже, я був правий у своїх висновках.

Remember to say nice things about us Americans, huh? – Не забувай дякувати нам американцям.

I meant what did you think of their personalities? - Але я запитую про їхні особисті якості.

Як бачимо перекладач замінив англійські речення з питальною конструкцією на українські стверджувальні речення. В результаті застосування даного прийому, речення українською набувають вищої ступені категоричності.

2.3. Порівняльний аналіз способів перекладу, які застосовуються при адаптації тексту роману та кінотексту

В ході даного дослідження речення відбиралися методом суцільної вибірки з кінотексту «Murder on the Orient Express» та з роману А.Крісті «Murder on the Orient Express». У роботі було розглянуто 164 речення з перекладу кінотексту та 168 речення з художнього тексту з їх перекладацькими відповідниками з використанням **лексичних трансформацій**. Загальна кількість речень з використанням лексичних трансформацій становить 332.

Підсумуємо наші спостереження в таблиці 1.

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ		
	Кінотекст	Художній текст
Транскрипція	12	11
Додавання	14	24
Опущення	28	26
Генералізація	11	7
Конкретизація	14	17
Лексична заміна	24	30
Змістовий розвиток	6	4
Антонімічний переклад	21	18
Прийом компенсації	34	(-) 31
Загальна кількість лексичних трансформацій	164	137 (168)

таб. 1.

Аналізуючи кількісне співвідношення лексичних трансформацій, можемо дійти висновку, що лексична заміна та опущення – найпоширеніші прийоми лексичних трансформацій при перекладі, як кінотексту, так і художнього тексту.

Прийом компенсації при перекладі кінотексту склав таку кількість через специфіку мовлення головного героя. При перекладі художнього тексту прийому компенсації не застосовувалось, адже перекладач залишав французькі слова та вирази у вихідному тексті там, де вони мали місце в оригіналі.

Як бачимо з таблиці, прийом змістового розвитку перекладачі найменше використовують при перекладі кінотексту та художнього тексту.

Найбільші розходження можемо побачити у рамках перекладацького прийому додавання при перекладі кінотексту та художнього тексту. Прийом додавання при перекладі кінотексту майже не застосовується, причиною чого є такі екстралінгвістичні чинники, як обмеженість у часі при перекладі, та потреба, щоб відеоряд співпадав з аудіорядом. Хоча в перекладі художнього тексту додавання досить широко застосовується, адже художній текст немає таких екстралінгвістичних чинників, як кінотекст.

У роботі було проаналізовано 97 речень з перекладу кінотексту та 99 речень з перекладу художнього тексту з їх перекладацькими відповідниками із застосуванням **граматичних трансформацій**. Загальна кількість речень з використанням лексичних трансформацій становить 196.

Підсумуємо наші спостереження в таблиці 2.

ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ		
	Кінотекст	Художній текст
Заміна частин мови	20	24
Заміна форми слова	12	13
Заміна членів пропозиції	16	14
Синтаксична заміна	22	16
Заміна питальної конструкції стверджувальною	8	6
Об'єднання речень або їх членування	11	9
Заміна порядку слів	8	17
Загальна кількість граматичних трансформацій	97	99

таб. 2.

Найчастіше використаною граматичною трансформацією досліджуваного перекладу було виявлено зміну типу речення та зміну частин мови іншою у реченні. Часто траплялися й зміна членів пропозиції. Більшість граматичних трансформацій даного перекладу були вмотивованими, хоча й траплялись невмотивовані.

Найбільші розходження можемо побачити у рамках синтаксичної заміни (зміна типу речень) та зміни порядку слів при перекладі кінотексту та художнього тексту, що також зумовлено екстралінгвістичними чинниками, які присутні в кінотексті, адже необхідно щоб артикуляція акторів, їх інтонація та міміка співпадала з дубльованим перекладом. При перекладі художнього тексту, перекладач не стикається з такою необхідністю трансформувати текст унаслідок даних екстралінгвістичних чинників, тому переклад більш вільний.

Також об'єднання речень частіше зустрічалось при перекладі кінотексту, ніж художнього тексту, через потребу об'єднати речення, щоб скоротити обсяг речення вихідної мови, щоб аудіо ряд співпадав з відео рядом при перекладі.

Отже, першорядна задача перекладача – досягти семантичної еквівалентності між текстом-оригіналом і текстом-перекладом. Для її досягнення потрібні різноманітні перекладацькі перетворення, а на рівні компонентної еквівалентності – трансформації, які торкаються граматичної структури висловлювання. Причина, що викликає, граматичні трансформації криється в тому, що кожна мова має свою своєрідну структуру, і перекладач має це враховувати.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, у розділі 2 ми провели аналіз лексичних та граматичних трансформацій, які застосовувались при перекладі даного кінотексту та художнього тексту. До лексичних трансформацій ми віднесли такі: транскрипція і транслітерація, генералізація і конкретизація, додавання, опущення, та лексичні заміни; змістовий розвиток, антонімічний переклад і прийом компенсації. До граматичних трансформацій об'єднання речень або їх роз'єднання, такі граматичні заміни, як заміна частин мови, заміна форми слова, заміна членів пропозиції (перебудова синтаксичної структури пропозиції), синтаксичні заміна - зміна типу речення, заміна питальної конструкції стверджувальною і навпаки, та зміна порядку слів у реченні.

На основі розглянутих прикладів, можемо зробити висновок, що при використанні таких лексичних трансформацій, як додавання, лексична заміна, конкретизація та генералізація, які застосовуються щоб зберегти стилістичні норми мови, відбувається збільшення обсягу речення. До зменшення обсягу речення можуть призводити наступні лексичні трансформації: опущення та лексична заміна.

Було виділено лексичні трансформації, які призводять до зняття метафоричності висловлювання вихідної мови. Англійська метафора передається на мову перекладу за допомогою нейтральних мовних одиниць, коли перекладачеві не вдається знайти відповідний еквівалент до англійського метафоричного виразу і тоді використовують трансформацію лексичної заміни. Англійські метафоричні вирази, які семантично близькі метафори до української мови вдається зберегти.

Виділили лексичні трансформації, які призводять до стилістичного зниження речення вихідної мови. Як показало наше дослідження, прийом лексичної заміни при перекладі кінотексту може нести за собою такий результат, як зниження стилістичного тону, а саме перехід від нейтрального стилю до розмовного. При перекладі кінотексту та художнього тексту

вживається лексика стилістично зниженого ряду, а саме побутово-розмовна, що може буде зумовлено мовною поведінкою людей.

На основі аналізу граматичних трансформацій, можемо зробити висновок, що при використанні таких граматичних трансформацій, як заміна частин мови в українській мові відбувається збільшення обсягу речення. До зменшення обсягу речення можуть призводити наступні граматичні трансформації: зміна типу речення, заміна частин мови та об'єднання речень.

Визначили граматичні трансформації, які змінюють комунікативно-емоційну характеристику речення вихідної мови. Синтаксична заміна, а саме зміни типу речення, коли розповідне або питальне речення в мові оригіналу трансформується спонукальне при перекладі, в деяких випадках призводить до підвищення категоричності висловлювання. Вища ступінь категоричності висловлювань в україномовних текстах може бути зумовлена мовленнєвою традицією української мови, або потребою передати відповідну поведінку героїв.

Проаналізували кількісне співвідношення способів перекладу, які застосовуються при адаптації тексту роману та кінотексту. Протягом дослідження ми розглянули 528 речень з їх перекладацькими відповідниками, з яких 332 речення містили лексичні трансформації, і 196 речень граматичні трансформації. Лексична заміна та опущення – найпоширеніші прийоми лексичних трансформацій при перекладі кінотексту. Прийом компенсації склав значну кількість через специфіку мовлення головного героя. Найчастіше використаною граматичною трансформацією виявлено зміну типу речення та зміну частин мови іншою у реченні. Отже, проаналізувавши використані трансформації, дійшли висновку, що для того щоб досягти змістової близькості перекладу, перекладачеві необхідно використовувати перекладацькі трансформації.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Отже, ми провели дослідження особливостей перекладу кінотексту за романом А.Крісті «Вбивство у «Східному експресі»», у порівнянні з перекладом художнього тексту даного роману. Ми розглянули кінотекст та художній текст, як одиниці перекладу, та провели аналіз способів адаптації кінотексту та художнього тексту при перекладі українською мовою.

1. У ході дослідження ми розглянули жанрово-стилістичні особливості кінотексту та художнього тексту, визначили основні поняття кінотексту, як об'єкту перекладу, у порівнянні з художнім текстом. Дослідили кіно текст як підвид художнього перекладу і дійшли до висновку що кінопереклад має схожі риси з художнім, проте має відмінності. Кінопереклад більш вільний, ніж переклад художнього твору, що пов'язано з екстралінгвістичними чинниками при перекладі кінотексту. Тому перекладач повинен скорочувати вихідний текст, трансформуючи його таким чином, щоб аудіо- вихід співпадав з відеорядом. Таким чином, кінотекст відносять до типу аудіовізуальних текстів. При цьому спільною рисою між аудіовізуальним перекладом та художнім перекладом є необхідність урахувувати позамовні чинники, з якими стикається перекладач.
2. Визначили поняття перекладацька трансформація. Перекладацьку трансформацію визначають як перетворення в перекладі, які полягають в заміні формальних або семантичних компонентів тексту при цьому зберігаючи сенс інформації. Незважаючи на наявну різноманітність класифікацій перекладацьких трансформацій, більшість лінгвістів виділяють лексичні та граматичні перекладацькі трансформації. Таким чином, ми вивчили перекладацькі трансформації і запропонували власну класифікацію. Було виділено два типи трансформацій – лексичні та граматичні, та проведений аналіз даних перекладацьких трансформацій, які були застосовані при перекладі даного кінотексту і художнього тексту.
3. Ми охарактеризували такі види лексичних трансформацій: транскрипція і транслітерація, генералізація і конкретизація, додавання, опущення, та

лексичні заміни; змістовий розвиток, антонімічний переклад і прийом компенсації. Виділили лексичні трансформації, які призводять до збільшення та зменшення обсягу речення вихідної мови. До збільшення обсягу речення можуть призводити такі лексичні трансформації, як додавання, лексична заміна, генералізація та конкретизація. До зменшення обсягу речення можуть призводити наступні лексичні трансформації: опущення та лексична заміна.

4. Проаналізували лексичні трансформації, які призводять до зняття метафоричності висловлювання вихідної мови. Перекладачеві не завжди вдається знайти відповідний еквівалент до англійського метафоричного виразу і тоді використовують трансформацію лексичної заміни, і як результат англійська метафора передається на мову перекладу за допомогою нейтральних мовних одиниць. Перекладачеві вдається зберегти повну або часткову образність англійського метафоричного виразу, лише у випадках, коли англійська метафора семантично близька до української мови.
5. Дослідили лексичні трансформації, які призводять до стилістичного зниження речення вихідної мови. Як показало наше дослідження, прийом лексичної заміни при перекладі кінотексту може нести за собою такий результат, як зниження стилістичного тону, а саме перехід від нейтрального стилю до розмовного. При перекладі кінотексту та художнього тексту вживається лексика стилістично зниженого ряду, а саме побутово-розмовна, що може бути зумовлено мовною поведінкою людей.
6. Проаналізували граматичні трансформації, до яких віднесли об'єднання речень або їх роз'єднання, такі граматичні заміни, як заміна частин мови, заміна форми слова, заміна членів пропозиції (перебудова синтаксичної структури пропозиції), синтаксичні заміна - зміна типу речення, заміна питальної конструкції стверджувальною і навпаки, зміна порядку слів в реченні. Виділили граматичні трансформації, які призводять до збільшення та зменшення обсягу речення вихідної мови. До збільшення обсягу речення можуть призводити такі граматичні трансформації, як заміна частин мови.

До зменшення обсягу речення можуть призводити наступні граматичні трансформації: зміна типу речення, заміна частин мови та об'єднання речень.

7. Охарактеризували граматичні трансформації, які змінюють комунікативно-емоційну характеристику речення вихідної мови. Синтаксична заміна, коли розповідне або питальне речення в мові оригіналу трансформується спонукальне при перекладі, в деяких випадках призводить до підвищення категоричності висловлювання. Вища ступінь категоричності висловлювань в україномовних текстах може бути зумовлена мовленнєвою традицією української мови, або потребою передати відповідну поведінку героїв.
8. Здійснили аналіз способів перекладу, які застосовуються при адаптації тексту роману та кінотексту. Протягом дослідження ми розглянули 528 речень з їх перекладацькими відповідниками, з яких 332 речення містили лексичні трансформації, і 196 речень граматичні трансформації. Проаналізувавши кількісне співвідношення лексичних трансформацій, дійшли висновку, що лексична заміна та опущення – найпоширеніші прийоми лексичних трансформацій при перекладі кінотексту. Найчастіше використаною граматичною трансформацією виявлено зміну типу речення та зміну частин мови іншою у реченні. Отже, аналіз перекладацьких трансформацій при перекладі кінотексту, дозволяють зробити висновок, що для досягнення змістової близькості перекладу до тексту оригіналу, перекладач використовує дані трансформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. - М., 2004. - 78 с.
2. Алексеева И.С. Профессиональное обучение переводчика: [Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей] / И.С.Алексеева – СПб.: Союз, 2001. – 288 с.
3. Андрієнко Т.П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність / Т.П. Андрієнко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – С. 13–18.
4. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. - М.: Высшая школа, 2000, 123 с.
5. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова - М. : Советская энциклопедия, 1966.- 608 с.
6. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М.: МО. - 1975. - 240с.
7. Бархударов Л.С. Уровни языковой иерархии и перевод. - Тетради переводчика., 6 вып. - М.: Высшая школа, 1969. - 230 с.
8. Бархударов Л.С. Структура простого предложения современного английского языка. Москва. «Высшая школа». 1966, С. 192-195
9. Бахтін М. До методології літературознавства // Контекст - 74. М., 1975;
10. Беркнер С. С. Проблема сохранения индивидуального стиля автора и стиля произведения в художественном переводе (на примере произведений С.Мозма) / Беркнер С.С., Волошина О.Е. // Вестник ВГУ, Серия лингвистика и межкультурная коммуникация, 2003. – №1. – С.71-73.
11. Бреус Е.В. Теория и практика перевода с английского на русский / Е.В. Бреус. – М.: Высшая школа, 1990. – 103 с.
12. Бузаджи Д.М. Киноперевод: мало что от Бога, много чего от Гоблина // Мосты. 2005. № 4 (8). С. 52-62.
13. Васильев А.Д. Слово в телеэфире: Очерки новейшего словоупотребления в российском телевидении.
14. Види перевода фильмов: разновидности и их расшифровка [электронный ресурс]. - Режим доступа : [Mir:// iie-igaskg.pei/iopic/1217](http://mir://iie-igaskg.pei/iopic/1217)

15. Вине Ж.-П. Технические способы перевода // Ж.-П. Вине, Ж. Дарбельне. – М. : 1978. – С. 157-167.
16. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М.: Издательство института общего и среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
17. Виноградов В.В. Проблема образа автора в художественной литературе // О теории художественной речи. – М.: Высшая школа, 1971. – С.106-211
18. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. - М.: Международные отношения, 1980. - 176с.
19. Вовк В.Н. Языковая метафора в художественной речи. Природа вторичной номинации. Киев: Наукова думка, 1988. 140 с
20. Гак В.Г. Метафора: универсальное и специфическое // Метафора в языке и тексте. М., 1988. 174с.
21. Галас А. С. Відтворення особливостей драматичного діалогу в перекладі / А. С. Галас // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2011. – С.142-147.
22. Гальперин И.Р. Лексикология английского языка., – М.: Высшая школа, 1999. – 296 с.
23. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. М.: 1958. 458 с.
24. Гайдук В.П. «Тихий» перевод в кино // Тетради переводчика. № 15. М., 1978. С. 93-99
25. Гарбовский Н. К. Теория перевода. – М., 2004. – 544 с.
26. Гіршман М. Оповідач і герой // Чехов і Лев Толстой. М., 1980.
27. Гордон Г. Кино: Визуальная антропология / пер. с англ. М.С. Неклюдовой. М.: Новое литературное обозрение, 2014. 208 с
28. Горшкова В.Е. Перевод в кино. Иркутск: МИГЛУ, 2006. 278 с.
29. Горшкова В. Е. Теоретические основы процессоориентированного подхода к переводу кинодиалога: на материале современного французского кино:

дисс. ... доктора филол. наук: спец. 10.02.05, 10.02.20 / В. Е. Горшкова. – Иркутск, 2006. – 366 с.

30. Горшкова В. Е. Теоретические основы процессориентированного перевода кинодиалога (на материале французских фильмов): автореф. ... дис. д-ра филол. наук / В. Е. Горшкова. – Иркутск, 2006. – 36 с.

31. Гумилев Н.С. Девять заповедей переводчика / Н. Гумилев // Антология английской поэзии. – М. : АРТ-ФЛЕКС, 2000. – С. 12–16.

32. Єфремова М. А. Концепт кинотекста : структура и лингвокультурная специфика : На материале кинотекстов советской культуры. Дисс ... канд. филолог, наук. – Волгоград, 2004. – 185 с.

33. Єфимов А. И. О языке художественных произведений. / А.И.Ефимов. – М: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. - 288 с.

34. Единица перевода. Бюро переводов «Экспресс». [Электронный ресурс] Режим доступа: http://www.uacatalog.org/translate/edinica_perevoda

35. Зарецкая А. Н. Особенности реализации подтекста в кинодискурсе : автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.19 “Теория языка” / А. Н. Зарецкая. – Челябинск, 2010. – 21 с.

36. Золотницкий, А.В. Как дублируются кинофильмы. М.: Искусство, 1954

37. Казакова Т.А. Практические основы перевода. – Серия: Изучаем иностранные языки / Т.А. Казакова. – СПб.: Изд-во Союз, 2000. – 320 с..

38. Камінських Ю.І. Комплементарна єдність компресії та декомпресії в межах закону мовної економії / Ю.І. Камінських // Вісник СумДУ / відп. ред. О.А. Дубасенюк. – Суми: Вид-во СумДУ, 2007. - №1. – С. 109-112.

39. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих навчальних закладів освіти / В.І. Карабан, Дж. Мейс. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2003. – 608 с.

40. Кино: Энциклопедический словарь / гл. ред. С.И. Юткевич. М.: Сов. энциклопедия, 1987. 640 с.

41. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції / Л.В. Клименко // Літературознавчі студії. – 2015. – Вип. 1 (1). – С. 228–235.
42. Козуляев А.В. Базовый курс аудиовизуального перевода (закадр, дубляж, субтитры). Мастер-класс [Электронный ресурс]. URL: <https://www.avt-school.com/> (дата обращения 23.12.2015).
43. Конкульовський В. До визначення одиниці перекладу кінокомедій / В. Конкульовський // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – Вип. 104. – Ч. – 2012. – С. 263-266.
44. Конкульовський В. В. До проблеми перекладу кіно текстів комедійного жанру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vlush/Filol/2011_16_1/7.pdf
45. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. - М.: Международные отношения, 1973. - 215с.
46. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. - М.: ЭТС. - 2001. - 424 с.
47. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Курс лекций. М.: ЭТС, 1999. 192 с.
48. Комиссаров В.Н., Коралова А.Л. Практикум по переводу с английского языка на русский. М.: Высш. шк., 1990. 127 с.
49. Коринь С. Н. Метафора в ряду тропов / С. Н. Коринь // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. - 2003. - № 611. - С. 124-127.
50. Корман Б. Вивчення тексту художнього твору. М., 1972.
51. Крупнов В.Н. В творческой лаборатории переводчика (Очерки по профессиональному переводу) М., "Междунар. отношения", 1976. - 192 с.
52. Крупнов В.Н. Лексикографические аспекты перевода. М.; 1987
53. Кудряшов Н.Н., Кудряшов, А.Н. Справочник кинолюбителя Текст. М.: Искусство, 1986. 271 с.

54. Кузьмичев С.А. Перевод кинофильмов как отдельный вид перевода // Вестник Московского государственного лингвистического университета. 2012. № 9 (642). С. 140-150.
55. Кулинич М.А. Еще раз о переводе названий // Лингвистические основы межкультурной коммуникации. Нижний Новгород, 2005.
56. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. М.: УРСС, 2004. 253 с..
57. Латишев Л. К. Курс перевода : эквивалентность перевода и этапы его достижения / Л. К. Латышев. – М. : Просвещение, 1980. – 160 с.
58. Левицька Т.Р., Фитерман А. М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. - М.: Высшая школа, 1973. - 134 с.
59. Левицька Т.Р., Фитерман А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1963.
60. Лилова А. Введение в общую теорию перевода/ Лилова А. – М.: Высш.шк., 1985- 256с.
61. Линтвар О.М. До проблеми художнього перекладу / О.М. Линтвар // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. – 2012. – № 30. – С. 144–147.
62. Лінгвістичний полімовний веб-портал та словник-довідник, тезаурус. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thefreedictionary.com/boyo>.
63. Логвиненко О.М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект / О. Логвиненко // Український інформаційний простір : науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв / гол. редактор М.С. Тимошик. – К., 2014. – Ч. 2. – С. 117–122.
64. Лотман Ю. М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики / Ю. М. Лотман. // Об искусстве. - СПб. : Искусство-СПБ, 1998. - С. 315
65. Маслова Н. В. Ноосферное образование / Н. В. Маслова. - М. : Ин-т Холодинамики, 2002. - 155 с.
66. Маслов Ю.С. Введение в языкознание - Спб., 2000. 234 с.

67. Матасов Р.А. Перевод кино/видео материалов: лингвокультурологические и дидактические аспекты. М.: МГУ, 2009. 211 с.
68. Матасов Р. А. Методические аспекты преподавания кино/видеоперевода // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – РГПУ им. А. И. Герцена, 2009. – С. 155-166.
69. Миньяр-Белоручев Р. К. Общая теория перевода и устный перевод / Р. К. Миньяр-Белоручев. – М. : Воениздат, 1980. – 237 с.
70. Млявая С. Английский язык. Трудности перевода грамматических конструкций. - М.: Амалфея, 2002. - 123 с.
71. Москвин В.П. Русская метафора: Очерк семиотической теории. 3-е изд. М., 2007.
72. Мошкович В.В. Адекватность и эквивалентность как основополагающие критерии оценки качества перевода: дис.. канд. филол. наук. Тюмень, 2014. 203 с.
73. Назмутдинова С. С. Гармония как переводческая категория (на материале русского, английского, французского кинодискурса) / С. С. Назмутдинова: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : 02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” – Тюмень, 2008. – 18 с.
74. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь / Л.Л. Нелюбин. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 320 с.
75. Нойберт А. Прагматические аспекты перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике / А. Нойберт. М., 1978. С. 185-201
76. Оболенская Ю. Л. Художественный перевод и межкультурная коммуникация. – М., 2006. – 336 с.
77. Основные этапы развития кинематографа [Электронный ресурс]. URL: <http://www.calc.ru/465.html>
78. Пиввуева Ю.В. Пособие по теории перевода / Ю.В. Пиввуева, Е.В. Двойнина. – М. : Филоматис, 2004. – 304 с.
79. Пирс Ч. Элементы логики // Семиотика / Ч. Пирс. – М. : Радуга, 1983. – С. 151 – 210

80. Потятиник У. О. Соціолінгвістичні та стилістичні аспекти функціонування американського сленгу / У. О. Потятиник // Іноземна філологія. - 1999. - № 111. - С. 109-114.
81. Попова И.А. Динамика вербальной и невербальной составляющих киноповествования как объект филологической герменевтики: на материале художественных фильмов Ф.Ф. Копполы : автореф. дис.. канд. филол. наук. М., 2012. 23 с.
82. Попович А. Проблемы художественного перевода / А. Попович / [Под общ. ред. П. М. Топера]. – М: Высшая школа, 1980.
83. Райс К. Классификация текстов и методы перевода [Электронный ресурс] / К.Райс // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 202-228. – Режим доступа к статье : http://samlib.ru/w/wagapow_a_s/rais-classif.shtml
84. Ревуцька С., Т. Жужгіна-Аллахвердян, В. Введенська, С. Остапенко, Г. Удовіченко ; Особливості художнього перекладу: граматичний аспект : монографія [Електронний ресурс] ДонНУЕТ. – Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2018. – 116 с. – Режим досутпу: <http://elibrary.donnuet.edu.ua>
85. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика : очерки лингв. теории пер. / Я. И. Рецкер. – М. : Междунар. отношения, 1974. – 216 с.
86. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. М.: Международные отношения, 1974. 237 с.
87. Самкова М. А. Кинотекст и кинодискурс: к проблеме разграничения понятий / М. А. Самкова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов : Грамота, 2011. – № 1 (8). – С. 135-137.
88. Сдобников В.В. Теория перевода / В.В. Сдобников, О.В. Петрова. – М. : ВостокЗапад, 2007. – 448 с.
89. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – П. : Довкілля-К, 2011. – 844 с.
90. Скоромислова Н. В. Теоретический аспект перевода художественных фильмов / Н. В. Скоромислова // Вестник Московского государственного университета имени М. В. Ломоносова. - 2010. - № 1. - С. 153-156.

91. Скребнев Ю.М. Стилистика английского языка. – Л., 1950. – 240 с.
структура, этимология. – М., 2009. – 269 с.
92. Слишкин Г. Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа) / Г. Г. Слишкин, М. А. Ефремова. – М.: Водолей Publishers, 2004. – 153 с.
93. Снеткова М. С. Лингвостилистические аспекты перевода испанских кинотекстов : На материале русских переводов художественных фильмов Л. Бунюэля “Виридиана” и П. Альмодовара “Женщины на грани нервного срыва”. Дисс ... канд. филолог, наук. – Москва, 2009. – 232 с.
94. Сорокин Ю. А. Опыт систематизации лингвистических и культурологических лакун / Ю. А. Сорокин, И. Ю. Марковина // Лексические единицы и организация структуры литературного текста. – Калинин, 1983. – 256 с.
95. Соціолінгвістика: Словник-довідник. - Назрань: ТОВ «Пілігрим». Т.В.Жеребіло. 2011 року.
96. Телия В.Н. Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивнооценочная функция. Метафора в языке и тексте. Москва, «Наука», 1988. 174 с.
97. Тюленев С.В. Теория перевода: Учебное пособие. - М.: Гардарики, 2004. - 336 с.
98. Усачева А.Н. Когнитивная деятельность переводчика // Подготовка переводчика: коммуникативные и дидактические аспекты: монография / под общ. ред. В. А. Митягиной. М.: ФЛИНТА: Наука, 2012. С. 45–76.
99. Федоров А. В. Введение в теорию перевода. / А.В.Федоров. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1953. – 335 с
100. Федоров А.В. Терминология медиаобразования // Искусство и образование. 2000. № 2. С. 33-38.
101. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу / Т.В. Чайковська // Сучасні наукові дослідження – 2006 : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 20–28 лютого 2006 р. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С. 25.
102. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика: Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 215 с.

103. Шубенко Н. О. Аудіовізуальний медіатекст: специфіка, структура, властивості / Н. О. Шубенко // *Культура і Сучасність* : альманах. – К. : Міленіум, 2012. – № 1. – С. 145-149.
104. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу / С. Шулік ; наук. кер. О.О. Жулавська // *Перекладацькі інновації* : матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 12–13 березня 2015 р. / редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. – Суми : СумДУ, 2015. – С. 141–143.
105. Щербакова О. М. До проблеми українського перекладу американської кінопродукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.repository.hneu.edu.ua.
106. Щикалов С.В. Способы перевода метафор в концепции Питера Ньюмарка [Электронный ресурс]: URL <http://www.thinkaloud.ru/science/shik-newmark.pdf>
107. Anderman G., Diaz-Cintas J. *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*. Palgrave Macmillan. 2009. 272 p.
108. Orero P. (Ed.) *Topics in Audiovisual translation*. Spain: Universitat Autònoma de Barcelona, 2004. 242 p.
109. O'Sullivan C. *Translating Popular Film*. Palgrave Macmillan, 2011. 243 p.
110. Szarkowska A. The Power of Film Translation. [Электронный ресурс]. *Translation Journal*, Vol. 9, no. 2. URL: <http://www.proz.com/doc/345>